

Malla Kuusi

LINTURETKIEN MAHDOLLISTAMAT LUONTOSUHTEET
Lapin yliopisto

Pro gradu –tutkielma

Matkailututkimus

2026

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: LINTURETKIEN MAHDOLLISTAMAT LUONTOSUHTEET

Tekijä: Malla Kuusi

Koulutusohjelma/oppiaine: Matkailututkimus

Työn laji: Pro gradu -työ

Sivumäärä: 63 + 1 liite

Vuosi: 2026

Tiivistelmä

Linturetkelyyn ja lintuharrastuksen suosio on kasvanut viime vuosina, ja myös globaalin lintumatkailun suosio on kasvussa. Viimeaikainen lintumatkailua koskeva kansainvälinen tutkimus koskee pääasiassa lintumatkailun, luontokadon ja ennallistamisen suhdetta eri näkökulmista. Lintumatkailun yhteydessä on tutkittu myös lintujen ja koetun hyvinvoinnin suhdetta sekä sitä, minkälaista häiriötä lintumatkailusta aiheutuu linnuille, ja miten lintumatkailun negatiivisia vaikutuksia voidaan vähentää. Suomessa matkailututkimuksen kontekstissa on keskusteltu jonkin verran lintujen merkityksestä matkailuympäristöille, mutta varsinaista lintumatkailua ja -retkeilyä on matkailututkimuksen yhteydessä tutkittu melko vähän. Tämän tutkielman tavoite on luoda katsaus lintumatkailuun ilmiönä Suomessa ja tarkastella linturetkelyyn merkitystä luontosuhteiden muodostumisessa. Pohdin tutkielmassani myös lintumatkailun tulevaisuutta luontosuhteiden valossa.

Tarkastelemani ilmiö on linturetket ja keskeisenä käsitteenä on luontosuhde ja sen erilaiset merkitykset. Tutkielma on luonteeltaan laadullinen, ja tutkielmani ohjaavia paradigmoja ovat sekä tulkitseva paradigma, että relationaalinen paradigma. Valitsemani teoria on feministisesti orientoitunut posthumanistinen teoria, ja ohjaavana näkökulmana tutkielmassani on planetaarinen tieto. Tämä näkökulma luo mahdollisuuden matkailun tulevaisuudelle globaalin ympäristökriisin keskellä.

Tutkielmani pääkysymys on: Minkälaisia luontosuhteita linturetkely mahdollistaa? Osakysymyksiä ovat: 1. Miten linturetkely muokkaa ihmisen suhdetta luontoon? 2. Minkälaisia relationaalisia kohtaamisia linturetkely tuottaa? 3. Minkälaisia luontosuhteita planetaarisen tiedon näkökulma mahdollistaa linturetkillä?

Aineistonkeruumenetelmänä olen käyttänyt kirjoituskutsu-metodologiaa. Aineisto muodostuu linturetkelijöiden kirjoituksista, joissa he kertovat linturetkistään sekä lintujen, retkeilyn ja luonnon erilaisista merkityksistä. Aineiston analysoinnissa olen käyttänyt aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja teemoittelua.

Tutkielmani analyysi luo monipuolisen kuvan linturetkelyyn mahdollistamista luontosuhteista. Linturetkely voi vahvistaa linturetkelijän suhdetta luontoon muun muassa ulkoilmassa viihtymisen lisääntymisen, lintujen tarkkailun tuoman hidastamisen ja rauhoittumisen, sekä lajioppimisen kautta. Myös relationaaliset suhteet, kuten suhteet toisiin ihmisiin ja lähellä sijaitseviin paikkoihin sekä lintujen mytologiset merkitykset näyttävät luontosuhteita vahvistavina. Linturetket herättävät myös huolta lintujen hyvinvoinnista, ja huomaavainen luontosuhde voi tuottaa ajatuksia monilajisesta huolenpidosta ja kunnioituksesta lintujen aluetta kohtaan.

AVAINSANAT: Linturetkely, luontosuhde, posthumanistinen teoria, planetaarinen tieto, monilajinen vieraanvaraisuus

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	4
1.1	Linnut innostavat retkeilemään	4
1.2	Kirjallisuuskatsaus	5
1.3	Linturetkeily matkailun muotona.....	9
1.4	Tutkimusasetelma ja tutkimuskysymykset	13
1.5	Tutkielman rakenne.....	14
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	16
2.1	Posthumanistinen teoria	16
2.2	Posthumanismi aiemmassa matkailututkimuksessa.....	17
2.3	Luontosuhde.....	20
2.4	Näkökulmana planetaarinen tieto.....	22
3	METODOLOGIA JA TUTKIMUSETIIKKA.....	24
3.1	Tutkielmaani ohjaavat paradigmat.....	24
3.2	Kirjoituskutsu.....	25
3.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.....	26
3.4	Tutkimusetiikka ja tutkijan positio	30
4	AINEISTON ANALYYSI.....	32
4.1	Linturetkeilijän suhde luontoon	32
4.2	Relationaaliset kohtaamiset linturetkillä	37
4.3	Huolenpito ja monilajinen vieraanvaraisuus.....	44
5	POHDINTALUKU	51
5.1	Linturetkien luontosuhteet aiemman tutkimuskirjallisuuden valossa.....	51
5.2	Huomaavainen luontosuhde lintumatkailun kehittämisessä	53
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	56
	LÄHTEET.....	59
	LIITE 1 Kirjoituskutsu Pro gradu -tutkimusta varten.....	64

1 JOHDANTO

1.1 Linnut innostavat retkeilemään

Lintuharrastuksen ja lintumatkailun suosio on kasvanut runsaasti viime vuosina (Schwoerer & Dawson, 2022, s. 2; Tan ym., 2024, s. 523–524). Kansainvälisen lintumatkailun voi määritellä luonto- tai ekomatkailuksi, sillä se on matkailua, joka tapahtuu luonnossa, ja se voi parhaimmillaan auttaa luontokohdetta pysymään elinvoimaisena (Booth ym., 2011, s. 2729; Schwoerer & Dawson, 2022, s. 2). Linturetkeily lintumatkailun muotona voi olla myös lähimatkailua ja uudistavaa matkailua parhaimmillaan. Lintumatkailussa, -retkeilyssä ja -harrastuksessa on kyse paitsi ihmisen toimimisesta lintujen tarkkailijana, myös ihmisen ja luonnon sekä ihmisen ja muiden elollisten (more-than-human) välisestä suhteesta, sekä ihmisen ja muuttuvan luonnon monimuotoisuuden välisestä, toisiinsa kietoutuneesta suhteesta (Van Dooren, 2016, s. 2–3).

Linnut ovat myös muiden kuin lintuharrastajien keskuudessa tärkeitä ja merkityksellisiä ihmisille kaikkialla maailmassa. Ne huomataan ympäristössä, niistä puhutaan, niiltä opitaan ja niillä on myös mytologisia merkityksiä: Linnut voidaan nähdä merkkeinä, sanansaattajina, enteinä, opettajina ja ihmisten elämänkulkuun vaikuttavina olentoina. Lintujen merkitykset myös vaihtelevat eri kulttuureissa. (Wyndham & Park, 2018, s. 533–536.) Myös eläinten symbolisissa esityksissä nimenomaan linnut näyttävät olevan suhteettoman suuressa roolissa (Forth, 2017, s. 682). Linnut ja niiden monet merkitykset ovat myös ajankohtainen puheenaihe, kuten esimerkiksi tuore kirja *Sielulinnut*, joka kertoo ihmisten omien kertomusten värittämänä lintujen monista mytologisista merkityksistä (Ranta, 2025). Lisääntyvä kiinnostus lintuja kohtaan näkyy myös muun muassa siinä, että vuonna 2025 Yle järjesti linturunokilpailun, johon osallistui runsaasti suomalaisten runoja ja joka sai osakseen paljon mediahuomiota. Viime aikoina on myös kehitelty sovelluksia lintujen äänten tunnistusta varten lajitunnistamisen helpottamiseksi, ja esimerkiksi Jyväskylän yliopiston laatima Muuttolintujen kevät -sovellus on ladattu useisiin suomalaisten puhelimiin.

Tutkimusten mukaan länsimainen nykyihminen viettää merkittävästi suurimman osan ajastaan sisätiloissa, ja tämän voi nähdä yhtenä merkittävänä syynä nykyihmisen heikentyneeseen luontosuhteeseen (Hitchings, 2010). Kun lintuharrastus vie mukanaan, lintuharrastaja siirtyy yhä useammin ulos kohti metsää, suota, niittyjä ja paikallisia sekä kauempana sijaitsevia lintutorneja ja -alueita lintuja havaitakseen. Linturetkeily ja lintujen tarkkailu vie lintuharrastajan raittiiseen ulkoilmaan, ja harrastajan ulkona viettämä aika saattaa lisääntyä, mikä voi johtaa luontoyhteyden

syventymiseen: Hitchingsin mukaan luontosuhde ja kokemus luontoyhteydestä voi syntyä ja vahvistua vain luonnossa olemalla (Hitchings, 2013).

Tarkastelen tässä tutkielmassani linturetkien ja luontosuhteen välisiä yhteyksiä. Luontosuhteen voi käsittää tarkoittavan ihmisen suhdetta luontoon, mutta se voi tarkoittaa muutakin kuin ihmisen kokemaa suhdetta muihin elollisiin. Posthumanistisesta näkökulmasta katsottuna kysymys voi olla myös siitä, mitä luontosuhde tarkoittaa muiden kuin ihmisten näkökulmasta, ja minkälaisia suhteita ja merkityksiä voi muodostua, kun olemme vuorovaikutuksessa luonnon kanssa (ks. esim. Lummaa, 2020, s. 273–274). Relationaalisessa lähestymistavassa ihmisen ja muun luonnon olemassaolo ymmärretään kaikkien lajien kanssaolemisenä, jolloin eri eliöt ovat ihmisen kumppanilajeja, ja myös ihminen nähdään muiden lajien kumppanina (Veijola ym., 2023, s. 174). Pohdin tässä tutkielmassani linturetkien mahdollistamia luontosuhteita, sekä vuorovaikutusta ihmisen ja muiden elollisten välillä, kuten esimerkiksi sitä, minkälainen vuorovaikutussuhde lintuja tarkkailevan ihmisen ja linnun tai luonnon, tai lintuja tarkkailevien ihmisten välille voi muodostua ja sitä, minkälaisia muita luontosuhteita linturetkiely mahdollistaa.

1.2 Kirjallisuuskatsaus

Epäily (2003) on tutkinut lintuharrastajien ympäristötietoisuutta ja luontosuhdetta, ja hänen tutkimuksensa tulokset tuovat esiin niin lintujen mytologisen merkityksen lintuharrastajille kuin myös mahdollisuuden kokea voimakasta luontoyhteyttä. Tutkimuksen tulosten mukaan lintuharrastajat lähtevät luontoon myös hakemaan luontokokemuksia urbaanin elämän vastapainoksi ja voimanlähteeksi. (Epäily, 2003, s. 109.) Kukkamäki (2022) on puolestaan tutkinut lintujen rengastajien kokemia luonnon hyvinvointivaikutuksia. Kukkamäen tutkimuksessa haastatteluista välittyi runsaasti positiivisia tunnekokemuksia sekä tyytyväisyyden ja merkityksen tuntemuksia luontoon ja (lintujen) rengastusretkiin liittyen (Kukkamäki, 2022, s. 94–98). Yllättävästi myös negatiivisia tuntemuksia ilmeni, sillä luonnonrauhaan kerrottiin vetäytyttävän silloin, kun mielessä on negatiivista kuormaa. Runsaasti luonnossa liikkuva henkilö myös huomaa herkemmin rakkaaksi tulleiden paikkojen ja lintulajien hädänalaisen tilan. (Kukkamäki, 2022, s. 132–133.)

Lintujen esiintymisellä ihmisen lähiympäristössä on tutkitusti myönteinen vaikutus ihmisen hyvinvointiin, ja lintujen tarkkailulla on todettu olevan positiivinen vaikutus myös ihmisen mielenterveyteen (Peterson ym., 2024, s. 3). Myös lintujen äänten merkitystä ihmisen kokemaan hyvinvointiin on tutkittu: Jo lyhyt viipyminen metsässä tai kaupunkipuistossa riittää laskemaan

stressitasoa (Tyrväinen ym., 2014, s. 6), ja luonnon äänistä kaikkein parhaiten ihmisten kokemaa stressiä ja ärtymystä vähentää juuri linnunlaulu (Buxton ym., 2021, s. 2; Ratcliffe ym., 2013, s. 224). Linturetkeilyllä ja lintujen tarkkailulla saattaa siis olla merkitystä myös lintuharrastajien kokemaan hyvinvointiin, sillä lintuharrastajat viettävät vapaa-aikaansa sisätilojen sijaan luonnossa lintuja tarkkaillen ja lintujen äänien ympäröimänä tavallista kansalaista enemmän.

Vaikka lintujen ekologia tunnetaan Suomessa hyvin ja lajitutkimus ja -tieto on maailman huippuluokkaa, lintumatkailua ja -retkeilyä on tutkittu suomalaisen matkailututkimuksen kentällä suhteellisen vähän. Suomen merkittävistä lintualueista on tehty opas (Asanti ym., 2002), ja Jokimäki ja Kaisanlahti-Jokimäki (2001) ovat kirjoittaneet artikkelin matkailukeskusten linnuista elämysten ja tutkimuksen kohteena. Rovaniemen pesimälinnustosta on tehty tutkimus ja opas (Jokimäki & Kaisanlahti-Jokimäki, 2012), joka esittelee kaikki 160 alueella pesivää lintulajia, ja joka luo katsauksen erilaisten elinympäristöjen linnustoon ja linnustossa tapahtuneisiin muutoksiin. Tämä tutkimus kuvaa lintukantojen erinomaista hyödynnettävyyttä elinympäristöjen indikaattoreina, ja esittelee alueen linnustoltaan arvokkaimmat ja luontomatkaillen kannalta mielenkiintoisimmat kohteet. (Jokimäki & Kaisanlahti-Jokimäki, 2012, s. 7.) Niin ikään Jokimäkien julkaisu (2015) esittelee Lapin lintualueita ja kohteita, joissa lintuseurantaa ja -retkiä pääasiassa tehdään, mutta ei ota kantaa varsinaisesti matkailuun tai retkeilyyn ilmiönä. Jokimäki ym. ovat kirjoittaneet myös tutkimusartikkelin, jossa kerrotaan lintujen merkityksestä turistikohdeiden ympäristömuutosten indikaattoreina (Jokimäki ym., 2007). Myös Veijola ym. (2023) ovat tehneet yhteenvetoa lintujen asemasta matkailualueiden luonnon tilan indikaattoreina sekä lintujen (ja muun luonnon) merkityksestä ihmisen hyvinvoinnissa, ja toisaalta ihmisen toiminnan vaikutuksesta lintujen (ja muun luonnon) hyvinvointiin.

Kansainvälisellä kentällä lintumatkailua on tutkittu runsaasti. Lintumatkailun ja -retkeilyn hyvinvointivaikutuksista on jonkin verran tutkittua tietoa, kuten esimerkiksi Petersonin ym. (2024) tutkimus, joka käsittelee lintuharrastuksen yhteyttä koettuun mielenterveyteen. Randler ym. (2022) ovat tutkinut lintujen tarkkailun motivaatiota ja artikkelissaan sitä, mitkä tekijät lintuharrastajat nimeävät tärkeimmiksi motivaattoreiksi lintuharrastukselleen. Näitä motivaation lähteitä oli kuusi, joista ylivoimaisesti tärkeimpänä koettiin nautinto, jota seurasivat (jonkin) saavuttaminen, suojeleminen, irrottautuminen, sosiaaliset syyt ja maine. Taitavimpien, lintuihin erikoistuneiden ja aktiivisten lintuharrastajien todettiin osoittavan korkeampaa motivaatiota luonnonsuojelun, sosiaalisen kanssakäymisen ja maineen osa-alueilla. Motivaatio luonnonsuojelua kohtaan korreloi voimakkaasti

havaintojen lähettämisen kanssa kansalaistiedeportaaliin sekä osallistumiseen pesimälintujen kartoituksiin ja vesilintujen laskentaan. (Randler ym., 2022, s. 7–8.)

Niin ikään Randlerin ym. (2023) tutkimus käsittelee lähinnä lintumatkailijoiden ja ei-lintumatkailijoiden viihtymistä tietyssä matkailukohteessa, ja on siten kytköksissä lintumatkailuun. Edelleen Randlerin ym. (2024) kirjoittaman artikkelin mukaan lintujen tarkkailu on ihmisten keskuudessa yhä suositumpaa, sillä linnuilla on tärkeä tehtävä ihmisten hyvinvoinnin ylläpitäjänä. Artikkelin mukaan myös karismaattisten lajien ja luonnonsuojelun välillä on todettu yhteys. Tutkimuksessa keskitytään tiettyjen lajien näkymisen ja näkymättömyyden (esim. kasvillisuuden peittävyys) merkityksiin, ja todetaan että näkyvyyden käyttäytymispiirre voi olla tärkeä näkökohta ihmisen ja linnun kohtaamisessa, mutta myös ekologisessa lintututkimuksessa. Artikkelin yksi kantava teema on ihmisen ja lintujen välinen vuorovaikutus ja sen tutkiminen. Sen mukaan vähemmän näkyvillä olevat lintulajit ovat väestön keskuudessa vähemmän tunnettuja kuin enemmän esillä olevat, ja siksi niillä on pienempi arvo virkistyskäytössä kuten psykologisessa palautumisessa. Artikkelin kirjoittajat ehdottavatkin koulutukselliseen käyttöön sellaisten lajien tarkkailua, joilla on korkeampi kohtaamisprosentti, ja jotka ovat siis muita lajeja enemmän näkyvillä. (Randler ym., 2024, s. 32.)

Ratcliffen ym. (2013) tutkimuksessa mainitaan, että linnunlaulu on lähes universaali osa ulkoilukokemuksiamme. Vaikka lintujen näkyvyys voi olla rajallista, niiden laulut ja kutsuhuudot ovat merkityksellisiä ja ne helpottavat lintujen tunnistamista. Ratcliffen ym. mukaan lintujen äänien vaikutusten tutkiminen on myös yleistä tutkimuksissa, jotka tutkivat stressistä palautumista luonnonääniä ja äänimaisemien avulla. Lintujen laulun ja kutsuhuutojen havaittiin olevan yleisimmin stressistä palautumiseen ja tarkkaavaisuuden palauttamiseen yhdistettyjä luontoääniä, vaikka toki kaikilla linnun äänillä ei ollut edellä mainittua vaikutusta. Nämä tulokset ilmenivät kolmen teeman kautta, joita olivat affektiset havainnot, kognitiiviset havainnot ja suhde luontoon. Palauttaviin havaintoihin liittyivät myös lintujen äänien akustiset, esteettiset ja assosiatiiviset ominaisuudet. Linnunlaulun kautta koettu yhteys luontoon näyttää myös poistavan tai etäännyttävän stressistä ja vaatimuksista. Ratcliffen ym. mukaan tarvitaan kuitenkin lisää tutkimusta siitä, miten ja miksi linnunlaulun kaltaiset äänet voivat tarjota tällaisia koettuja palauttavia hyötyjä. (Ratcliffe ym., 2013, s. 226.)

Koska vallitseva ympäristökriisi on vaikuttanut radikaalisti myös lintukantojen vähentymiseen, se ei voi olla vaikuttamatta lintumatkailuun ja linturetkeilijöihin. Aikaisempaa tutkimusta läpi käydessä

ilmeneekin, että luontokato ja lintujen vähentyminen määrittelevät jo nyt vahvasti kansainvälisen lintumatkailututkimuksen suuntaa. Kuitenkin myös lintumatkailulla ja -retkeilyllä on negatiiviset ympäristövaikutuksensa. Esimerkiksi lentomatkestusta tai pitkiä automatkoja vaativa lintumatkailu aiheuttaa suoraa haittaa ympäristölle. Myös linturetkeilijöiden ajattelematon toiminta, kuten esimerkiksi se, että mennään liian lähelle lintuja ja niiden pesiä parempien valokuvien saamiseksi tai lajin varmistamiseksi, tai lintuja häiritsevä valon ja äänien käyttö, voi häiritä lintujen elämää ja pesimärauhaa.

Tutkimusten mukaan runsas lintujen elinympäristöissä liikkuminen voi aiheuttaa lintujen häiriintymistä (esim. Aas ym., 2023, s. 43; Pintassilgo, 2023, s. 413). Myös sitä on tutkittu, miten lintujen häiriintymistä esimerkiksi yleistyvän lintukuvauksen yhteydessä voidaan vähentää (Mardiastuti & Mulyani, 2024). Aas ym. (2023) pohtivat tutkimusartikkelissaan tarvetta ymmärtää paremmin luontomatkoilijoiden käytöksen aiheuttamaa häiriötä ja negatiivisia vaikutuksia eläimistöön, kuten lintuihin, jotta voitaisiin paremmin kehittää kestävämpää luonnon eläinten katseluun perustuvaa matkailua. Heidän tutkimuksensa mukaan matkailijat eivät olleet oikeissa häiritä lintuja kohtaamisten aikana, mutta kuitenkin moni matkailija tulkitsi lintujen käytöstä niin, etteivät ne häiriinny helposti. Matkailijoiden huonosti kehittyneet sosiaaliset normit sekä rajoitettu valvonta ja opastus johtivat siihen, että lintuihin kohdistui sopimatonta ja häiritsevää käytöstä.

Lintuja häirittiin esimerkiksi niin, että linnuille ja vierailijoille rajattujen alueiden kyltit ohitettiin, ja lintujen tarkkailupaikan läheisyydessä sijaitsevien pesien läheisyydessä tehtiin äänekkäitä ääniä ja äkillisiä liikkeitä, mikä sai linnut epäröimään pesilleen menoa. Linnut jopa nokkivat muutamia häiritsijöitä, joista osa ymmärsi siirtyä sivummalle, mutta osa ei. Tutkittavat lintuharrastajat oli jaettu kolmeen ryhmään, joita olivat yleiset lintuharrastajat, kokeneet lintuharrastajat ja kokeneet luontovalokuvaajat. Tutkimuksessa todettiin, että kokeneet luontovalokuvaajat osoittivat taipumusta harjoittaa lintujen häirintää enemmän kuin muut tutkimusryhmät. Suurin osa lintumatkoilijoista ei kuitenkaan aiheuttanut linnuille häiriötä. Vierailulla todettiin myös olevan lintuharrastajiin emotionaalinen vaikutus, mikä johti ajatuksiin ja pohdintoihin ympäristöhaasteista ja luonnonsuojelun tarpeesta. Koska luontomatkoilu näyttää kasvavan ja koska tutkimus luontomatkoilun kielteisistä vaikutuksista on rajallista, tarvitaan lisää tutkimusta siitä, miksi jotkut matkailijat käyttäytyvät tavoilla, jotka voivat häiritä ja vahingoittaa luontoa (Aas ym., 2023, s. 44).

Kansainvälisellä kentällä on tehty viime vuosina runsaasti tutkimusta erityisesti linturetkeilyn ja ympäristökriisin, luontoympäristöjen katoamisen ja luontokadon yhteyksistä sekä vastuullisen

lintumatkailun kehittämisestä globaalien ympäristökriisin kontekstissa (Padilla-Delgado ym., 2025). Padilla-Delgadon ym. (2025) tuore kirjallisuuskatsaus lintujen tarkkailusta osana kestävän matkailun strategiaa tarkastelee lintujen tarkkailun käsitteellistämistä ja kehitystä luontomatkailun toimintana 47 relevantin tutkimuksen pohjalta. Tulokset osoittavat, että vuosien 2020–2023 aikana julkaistut luontomatkailua ja lintujen tarkkailua koskevat tutkimukset liittyvät pääasiassa ympäristönsuojeluun, ekomatkailuun ja ekosysteemeihin. Tutkimus osoittaa, että lintujen kohtaamisten aikana muodostuvat emotionaaliset yhteydet voivat herättää pohdintaa ympäristöhaasteista ja lintumatkailun tunnistetaan myös edistävän ympäristönsuojelua, koulutusta ja paikallisyhteisön osallistumista. Tutkimus alleviivaakin kiinteää yhteyttä ekoturismiin, lintujen biologisen monimuotoisuuden ja ympäristönsuojelun välillä, ja näkee lintujen tarkkailun potentiaalin kestävänä ja rikastuttavana ekomatkailun muotona. Linturetkeilyllä voikin olla myös positiivisia vaikutuksia linnustoon: Lintujen elinympäristöjen heikkeneminen ja lintujen väheneminen aiheuttavat lintujen tarkkailijoissa huolta, ja huolenpidon ja vastuun tuntemukset voivat herättää pohdintaa lintujen elinympäristöjen ennallistamistoimenpiteistä (Padilla-Delgado ym., 2025, s. 849).

Aiempi tutkimuskirjallisuus lintumatkailusta ilmiönä keskittyy lähinnä muualla kuin Suomessa tehtyihin tutkimuksiin. Lintumatkailua on tutkittu kansainvälisesti paljon, ja aiheetta on tutkittu muun muassa lintujen ja luonnossa liikkumisen hyvinvointivaikutusten, kuten palauttavien hyötyjen, sekä lintujen näkyvyyden ja lintujen äänien merkityksen näkökulmasta. Viimeaikoina lintumatkailua on tutkittu runsaasti kestävän ja uudistavan matkailun kontekstissa. Myös lintumatkailijoiden käytöstä on tutkittu lintujen häiriintymisen näkökulmasta (esim. Aas ym., 2023; Booth ym., 2011, s. 2731). Lintumatkailututkimuksesta on tehty myös varsin tuore kirjallisuuskatsaus (Padilla-Delgado ym., 2025), joka osoittaa, että tutkimusta on tehty erityisesti linturetkeilyn ja ympäristökriisin, luontoympäristöjen katoamisen ja luontokadon yhteyksistä sekä vastuullisen lintumatkailun kehittämisestä globaalien ympäristökriisin kontekstissa. Tämä tutkielmani tuo matkailututkimuksen kentälle tietoa linturetkeilystä ilmiönä, ja se tarkastelee linturetkelijöiden luontosuhteen rakentumista.

1.3 Linturetkely matkailun muotona

Kansainvälinen lintumatkailu on voimakkaasti kasvava luontomatkailun muoto. Lintujen tarkkailu, joka tunnetaan myös nimellä aviturismi, on myös nopeimmin kasvava ekoturismien osa-alue (Schwoerer & Dawson, 2022, s. 2; Tan ym., 2024, s. 524; Callaghan ym., 2025, s. 2). Lintujen

tarkkailu edistää tutkimusten mukaan merkittävästi sosioekonomista kehitystä sekä uhanalaisten luonnonalueiden suojelua ja kehittämistä ympäri maailmaa (Tan ym., 2024, s. 524–525). Callaghanin ym. Yhdysvalloissa tehdyn tuoreen tutkimuksen mukaan lintumatkailua harrastavilla on erilaisia motivaatiota lintumatkoille ja -retkille osallistumisessa. Lintuharrastajista 98 % osallistuu paikallisille retkille, 96 % maan sisäisille retkille ja 78 % osallistuu kansainvälisille lintumatkoille. Analyysin mukaan harrastajan tulotasolla on merkittävä vaikutus ulkomaanmatkojen määrään myös lintumatkailussa; pienituloisten lintuharrastajien retket suuntautuvat harvemmin ulkomaille. (Callaghan ym., 2025, s. 7–8). Booth ym. (2011) ovat todenneet, että lajien harvinaisuus vetää lintubongareita puoleensa enemmän kuin ”tavalliset” lajit, ja harvinaiset lajit saavat lintuharrastajat myös matkustamaan kauemmas (Booth ym., 2011, s. 2730). Janeczko ym. (2021) tutkimus puolestaan osoittaa, että useimmat lintumatkailijat määrittävät lintuharrastuksensa pysyväksi harrastukseksi tilapäisen sijaan, ja että he pitävät sitä siksi enemmän elämäntapana kuin harrastuksena. Ikä ja linturetkien tiheys lisäsivät sitoutumista lintuharrastukseen, ja kaksi tärkeintä syytä harrastukselle olivat ”luonnon läheisyys” ja ”lintujen kiehtovuus”. (Janeczko ym., 2021, s. 12–16.)

Varsinaisesta lintumatkailusta Suomessa on haastavaa löytää yleistä tietoa suomen kielellä – esimerkiksi Googlen hakutoiminto lintumatkailusta suomen kielellä haettuna ohjaa haun suoraan luontomatkailun käsitteeseen. Kuitenkin, jos haun tekee englanniksi sanalla ”avitourism”, tietoa alkaa löytyä. Tämä havainto vahvistaa ymmärrystä siitä, että ulkomaisten matkailijoiden keskuudessa lintumatkailu on vahva ja käsite, josta myös haetaan aktiivisesti tietoa. Suomeen myös tehdään runsaasti lintumatkoja, ja useat suomalaiset matkailu- ja alueorganisaatiot mainostavat lintumatkoja nimenomaan ulkomaisille matkailijoille. Mielenkiintoista on myös, että esimerkiksi Visit Finlandin sivuilla ”Birdwatching in Finland” -sivun saa käännettyä usealle muulle kielelle, mutta ei suomeksi. Tämä tutkielmani pyrkii tuomaan suomalaisen matkailututkimuksen kentälle tietoa linturetkelystä matkailun muotona.

BirdLife Suomi ry tarjoaa Suomessa tavallisille kansalaisille ja lintuharrastajille linturetkelyyn liittyviä tapahtumia. BirdLife on kansainvälinen lintujärjestö, jonka alajärjestö BirdLife Suomi ry on. BirdLifen tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuuden säilymistä ja kestäväää kehitystä linnustonsuojelun, lintuharrastuksen ja tutkimuksen avulla. BirdLife Suomi ry on kansalaisjärjestö, joka keskittyy pääasiassa lintujen tutkimiseen ja lintukantojen laskemiseen, ja ajankohtainen tieto lintukannoista onkin Suomessa lukuisten lintuharrastajien myötä maailmanluokkaa. BirdLife keskittyy myös lintujen ja lintualueiden suojeluun: FINIBA-hankkeessa on valittu tiedossa olevien

lintualueiden joukosta sellaiset alueet, jotka ovat suojelun kannalta tärkeitä (Maailman linnuston tila, 2026). BirdLife Suomi ry järjestää myös tapahtumia, kuten lintumessut, Eurobirdwatch, Tornien taisto ja Pihabongaus, joihin voi osallistua kuka vain. Paikalliset lintujärjestöt järjestävät myös linturetkiä ja opastusta linturetkille ja lintujen tunnistamiseen muun muassa retkikummitoiminnan kautta. (Linturetki, 2025.)

Lintumatkailu kuuluu sekä luonto- että ekomatkailun kattokäsitteiden alle. Luontomatkailu on kattokäsite, jonka alle mahtuu useampia määritelmiä luontoon suuntautuvista matkailun muodoista, kuten esimerkiksi ekomatkailu ja seikkailumatkailu (Rantala, 2017, s. 63). Luontomatkailuun kohdistuvassa tutkimuksessa voidaan nähdä kolme pääsuuntausta: 1) tutkimukset, joissa luonto nähdään resurssina, 2) tutkimukset luontoon liittyvien kulttuuristen merkitysten analysoinnista sekä 3) tutkimukset, joissa keskeistä on luonnon roolin tarkastelu esimerkiksi luonnon ja ihmisen välisiä kohtaamisia tarkastelemalla. Näiden kohtaamisten avulla on pyritty murtamaan länsimaista ihmiseen keskittyvää otetta asettamalla luonnon toimijuus keskeiseksi tekijäksi luontomatkailun tutkimuksessa. (Rantala, 2017, s. 63.) Ekomatkailu puolestaan on Fennellin (1999) mukaan luonnonvaroihin perustuva matkailumuoto, joka keskittyy pääasiassa luonnosta oppimiseen ja kokemiseen, ja jonka tavoite on kiinnittää huomiota matkailutoiminnan eettisyyteen ja edistää kestävä kehitystä sekä luonnonsuojelua (Fennell, 1999, s. 46–47). Ero luonto- ja ekomatkailun välillä on siinä, että esimerkiksi motorisoitu luonnossa liikkuminen voidaan luokitella luontomatkailuksi, mutta siitä aiheutuvien ympäristövaikutusten takia sitä ei voida luokitella ekomatkailuksi (Rantala, 2017, s. 61).

Lähimatkailu on erityinen matkailun muoto, joka korostaa paikallisia erityispiirteitä, lyhyitä matkoja ja vähähiilisiä kulkutapoja (Rantala ym., 2020; Salmela ym., 2021). Lähimatkailusta on vain niukasti tutkimustietoa, mutta se on saanut viime vuosina runsaasti huomiota osakseen sekä koronapandemian, että matkailun aiheuttamien päästöjen johdosta. Ajatus siitä, että kokeakseen jotakin arvokasta olisi matkustettava kauas, vähentää sitoutumista paikallisiin paikkoihin tehden niistä liian arkipäiväisiä ja vähemmän hoivan arvoisia (Salmela ym., 2021, s. 57), kun taas lähimatkailu perustuu ajatukseen nähdä läheinen, arkinen ympäristömme uudelleen (Rantala ym., 2020; Salmela ym., 2021, s. 47). Salmelan ym. mukaan läheisyys voi tarjota mahdollisuuden syvempään, hitaampaan, maadoittuneempaan ja harkitumpaan vuorovaikutukseen paikan kanssa. Lähimatkailu tarjoaakin vaihtoehdon rakentaa ekologisesti ja sosiaalisesti kestävämpää tulevaisuuden matkailua. (Salmela ym., 2021, s. 57.) Lähimatkailu voi tarjota myös uuden tavan vähentää eriarvoisuutta ihmisten välillä matkailussa: matkustaminen lähelle on mahdollista myös

pienituloisille, joilla ei ole varaa matkustaa kaukana sijaitseviin kohteisiin (Salmela ym., 2021, s. 55).

Linturetkely on usein myös lähimatkailua. Linturetki voi olla vain lyhyt pyrähdys lähiluontoon, tai useamman yön kestävä telttaretki. Linturetken voi tehdä yksin tai ystävän kanssa, tai osallistuen paikallisen lintu- tai luontoyhdistyksen järjestämälle opastetulle retkelle. BirdLife Suomi ry korostaakin verkkosivuillaan, että lähiretkely on linturetkelyä parhaimmillaan, sillä linturetkiä voi tehdä oman kodin läheisyyteen, kaupunkien puistoalueille, metsään, suolle, rannoille, pellon reunaan tai vaikkapa lintutorneille, joita Suomessa on runsaasti. BirdLifen verkkosivusto antaa myös ohjeet huomaavaiseen havainnointiin linturetkelyssä ja kannustaa kaikkia linturetkelijöitä liikkumaan mahdollisimman ympäristöystävällisesti ja rauhallisesti, lintuja häiritsemättä. (Linturetkely, 2025.)

Uudistavalla, eli regeneratiivisella matkailulla pyritään vahvistamaan matkailun positiivisia vaikutuksia yhteisölle ja luonnolle. Uudistava matkailu tukee luonnon ja sekä ekologisten että sosiaalisten järjestelmien pitkän aikavälin uusiutumista ja kukoistusta (Dredge, 2022). Käsitteenä uudistava matkailu on verrattain uusi, ja se on lähtöisin paitsi länsimaisesta tieteestä, myös alkuperäiskansojen tiedosta ja käytännöistä. Uudistava matkailu painottaa ekologista maailmankuvaa, paikallisia yhteisöjä toimijoina, paikallista potentiaalia sekä myönteisten vaikutusten vahvistamista luonnon ja ihmisen hyvinvointia vaalimalla. (Bellato ym., 2022, s. 1027.)

Myös lintumatkailu ja -retkeily voivat parhaimmillaan olla uudistavaa matkailua. Schwoererin ja Dawsonin (2022) tutkimuksen mukaan lintumatkailijat ovat yleensä hyvin koulutettuja ja varakkaita matkailijoita, joilla on erityinen kiinnostus niitä paikkoja kohtaan, joissa he vierailevat. Lintumatkailijat voivat tuoda taloudellisia resursseja syrjäisille alueille ja edistää luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä maailmanlaajuisesti merkittävillä lintualueilla. Schwoerer ja Dawson korostavat Alaskan suurta roolia lintujen suojelun ja lintumatkailun välisen yhteyden ymmärtämisessä, sillä siellä elää maailman suurin rantalintujen keskittymä ja se on maailmanlaajuinen pesimäalue sadoille muuttolintulajeille. Näiden lajien joukossa on monia lajeja, jotka ovat suojelun kannalta huolestuttavassa tilanteessa niiden vähentymisen takia. Tutkimus korostaa myös muun muassa maanomistajien kanssa tehdyn yhteistyön merkitystä luonnon monimuotoisuuden suojelutyön edistämiseksi. (Schwoerer & Dawson, 2022, s. 14.)

Lintumatkailu on matkailun muoto, joka on globaalisti voimakkaassa kasvussa. Lintumatkailijat matkustavat yleensä lähelle, mutta varakkaammat henkilöt tekevät todennäköisemmin myös ulkomaille suuntautuvia lintumatkoja. Suomessa Bird Life Suomi ry järjestää lintuaiheisia tapahtumia ja retkiä, mutta varsinaisesta lintumatkailusta ilmiönä Suomessa on ollut haastavaa löytää koottua tietoa. Lintumatkailu on osa luonto- ja ekomatkailua, ja se voi olla lähimatkailua, uudistavaa matkailua tai linturetkelyä. Tämä tutkielma pyrkii tuomaan lintumatkailua laajemmin tunnetuksi myös matkailututkimuksen kentällä Suomessa, ja korostaa sen merkitystä yhtenä tärkeänä ja erityisen voimakkaasti kasvavana matkailun osa-alueena.

1.4 Tutkimusasetelma ja tutkimuskysymykset

Seuraavaksi esittelen tämän tutkielman tutkimusasetelman, eli teoreettisen ja käsitteellisen viitekehyksen sekä valitsemani näkökulman. Tutkimusasetelman esittely antaa pohjan, jonka avulla tutkittavan ilmiön voi sijoittaa oikeaan kontekstiin ja jonka avulla ilmiötä voi ymmärtää niin kuin olen sen tarkoittanut. Empiirinen ilmiö, jota tutkin, on linturetkely ja tutkimuskohde on luontosuhteiden muodostuminen. Luontosuhteen käsite on monitulkintainen, ja sitä voidaan katsoa joko ihmisen, muiden kuin ihmisten, tai ihmisen ja luonnon yhteenkietoutumisen näkökulmasta (Lummaa, 2020). Tutkielmani pääkysymys on: Minkälaisia luontosuhteita linturetkely mahdollistaa? Osakysymyksiä ovat: 1. Miten linturetkely muokkaa ihmisen suhdetta luontoon? 2. Minkälaisia relationaalisia näkökulmia linturetkely tuottaa? 3. Minkälaisia luontosuhteita planetaarisen tiedon näkökulma mahdollistaa linturetkillä?

Tämä tutkielma on luonteeltaan laadullinen, ja ohjaavia paradigmoja ovat sekä tulkitseva että relationaalinen paradigma. Teoriaksi taustalle olen valinnut feministisesti orientoituneen posthumanistisen teorian, sillä se ei muista teorioista poiketen korosta ihmiskeskeistä ajattelua ja todellisuuskäsitystä, ja koska sitä on myös aiemmin sovellettu matkailututkimuksen kontekstissa. Feministisesti orientoitunut posthumanistinen teoria yhdistää posthumanistisen ajatuksen ihmisen jälkeisestä ajasta ja ihmisen erityisaseman kyseenalaistamisesta (Lummaa & Rojola, 2020a, s. 13–14) sekä feministisen teorian pyrkimyksen purkaa vallitsevia valtarakenteita (Koistinen & Karkulehto, 2021, s. 62). Ohjaavana näkökulmana tutkielmassani on planetaarinen tieto, jossa huomio kohdistuu ympäristökriisiin ja sen tuomiin kysymyksiin, kuten esimerkiksi siihen, miten ihminen voi elää sekä eettisesti että vastuullisesti yhdessä ympäristönsä ja muiden olentojen kanssa (Koistinen & Karkulehto, 2021, s. 62). Tämä näkökulma voi luoda mahdollisuuden myös matkailun

jatkumiselle ja tulevaisuudelle globaalien ympäristökriisin keskellä. Kerron näistä valitsemistani teoreettisista näkökulmista lisää luvussa 2.

Noudatan tutkielmassani laadullista tutkimusperinnettä sekä aineistonkeruun että aineistoanalyysin osalta. Aineistojen tuottamisen menetelminä käytän laadullista tutkimusta ja kirjoituskutsu-metodologiaa (Pöysä, 2021). Pyysin lintumatkailijoita ja -retkeilijöitä vastaamaan kirjoituskutsuun ja kirjoittamaan tarinoita linturetkeilyä, joissa he kuvaavat omin sanoin omia linturetkeilyään ja niiden merkityksiä. Mitä linnut ja luonto merkitsevät linturetkeilijöille? Mitä asioita linturetkeilyt itse nostavat esiin puhuessaan linnuista tai retkeilystä? Kirjoituskutsuun vastanneiden henkilöiden kertoman perusteella tulkitsin, minkälainen merkitys linturetkeilyllä on erilaisten luontosuhteiden rakentumisessa. Analyysimenetelmänä käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysiä ja teemoittelua.

1.5 Tutkielman rakenne

Jaan tutkielmani kuuteen päälukuun. Tutkielma etenee niin, että ensimmäinen luku sisältää johdannon, jossa kuvaan tutkielman taustaa. Ensimmäisessä luvussa esittelen kirjallisuuskatsauksen aiemmasta kirjallisuudesta, sekä laajemmin linturetkeilyä ja lintumatkailun muodoista. Esittelen johdantoluvussa lyhyesti myös tutkimuskohteeni eli luontosuhteen, sekä valitsemani teoriat, näkökulmat ja tutkimuskysymykset. Johdantoluvussa esittelen myös tutkimuksen tarpeen, sekä kuvauksen tämän tutkielman rakenteesta.

Toisessa luvussa esittelen syvällisemmin tämän tutkielman teoreettisen sekä käsitteellisen viitekehyksen. Ohjaava teoria tutkielmassani on feministisesti orientoitunut posthumanistinen teoria. Tässä luvussa esittelen myös sen, miten feministisesti orientoitunutta posthumanismia on aiemmin sovellettu matkailututkimuksen kontekstissa, sekä muutaman tässä yhteydessä käytetyn keskeisen käsitteen, joita ovat muun muassa monilajisen vieraanvaraisuuden ja huolenpidon käsitteet. Esittelen tässä luvussa myös erilaisia näkökulmia luontosuhteeseen, joka on keskeinen käsite tutkielmassani. Näkökulmaksi olen valinnut planetaarisen tiedon.

Kolmannessa luvussa esittelen valitsemani metodologian ja tutkimusmenetelmät. Valitsemiani paradigmoja ovat tulkitseva ja relationaalinen paradigma. Esittelen myös käyttämäni tutkimusaineiston keruu- ja analyysimenetelmät, joita ovat kirjoituskutsu metodina, laadullinen sisällönanalyysi ja teemoittelu. Kuvailen tässä luvussa myös keräämääni aineistoa, ja esittelen tutkimusetiikan ja tutkijan positioni. Neljäs luku sisältää aineiston analyysin ja viides luku on

pohdintaluku, jossa pohdin analyysin tuloksia ja merkitystä matkailututkimuksen kontekstissa. Kuudennessa luvussa esittelen tutkielmani johtopäätökset, eli yhteenvedon tämän tutkielman tuloksista ja merkityksestä sekä itsekriittistä pohdintaa, uusia tutkimusideoita ja esittelen jatkotutkimuksen tarpeen.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Posthumanistinen teoria

Ohjaava teoria tutkielmassani on posthumanistinen teoria, joka on nimensä mukaisesti humanismin jälkeinen, uuteen ja seuraavaan viittaava teoria. Posthumanismi kyseenalaistaa ihmisen erityisasemaa maailmassa niin filosofisesti, biologisesti kuin sosiaalisestikin, ja tämä ajattelutapa on vasta yleistymässä humanistisessa ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. (Lummaa & Rojola, 2020b, s. 7.) Posthumanistisen ajattelun mukaan tätä sukupuuttoaaltojen ja geenimanipulaatioiden värittämää aikaa, jota elämme, voi pitää todellisena murroskautena, ja posthumanismia tälle ajalle ominaisena, käännteentekevänä ajatteluna. Posthumanismi pyrkiikin löytämään uusia tapoja maailman käsitteellistämiseen, ja se korostaa luovuutta sekä uusia visioita. Posthumanismin voi käsittää kriittiseksi ja eettiseksi uudelleenjäsentelyksi, joka tuottaa uusia käsitteitä ja näkökulmia, ja pyrkii näiden avulla rakentamaan todellisuutta erilaisille elämisen muodoille suotuisammaksi. (Lummaa & Rojola, 2020b, s. 8.)

Posthumanistisessa ajattelussa on erilaisia suuntauksia, jotka jakautuvat ei-organiseen, kuten koneisiin ja teknologiaan keskittyviin sekä orgaaniseen, kuten eläimiin ja ei-inhimilliseen luontoon keskittyviin suuntauksiin (Lummaa & Rojola, 2020a, s.17). Teknologioihin keskittyvä posthumanismi kyseenalaistaa totuttuja vastakkainasetteluja, kuten ihmisen ja koneen eroavaisuuksia pohdittaessa esimerkiksi silloin, kun ihmisen jäseniä korvataan mekaanisilla osilla. Samoin myös eläimiin ja ei-inhimilliseen luontoon keskittyvä posthumanismin suuntaus kyseenalaistaa erottelun luonnon ja kulttuurin välillä, kuten vaikkapa talousmetsien tai geenimuunneltujen viljojen kohdalla. (Lummaa & Rojola, 2020a, s. 19.) Posthumanistista teoriaa hyödyntävät tutkijat ovatkin jo kauan haastaneet ajatusta dualistisesta erottelusta ja esittäneet, että luonto ja kulttuuri lomittuvat, sekoittuvat ja yhteenkietoutuvat toistensa kanssa (Kortekallio ym., 2020, s. 85).

Yksi posthumanistisen ajattelun lähtökohta onkin ajatus siitä, ettei ihminen määrity vastakohtaisessa suhteessa ei-inhimilliseen, vaan se etsii vaihtoehtoisia tapoja ymmärtää erilaisia ominaisuuksia, joita olioilla on, ja näiden kesinäisiä suhteita (Lummaa & Rojola, 2020a, s. 14). Posthumanismin voi nähdä myös reaktiona ja pyrkimyksenä vastata kokemukseen, jonka mukaan ihmisen taipumus asettaa itsensä muiden olentojen yläpuolelle sekä luottamus omiin kykyihinsä on

tuottanut sekä suuria onnistumisia, kuten korkeaa teknologiaa, että katastrofaalisia seurauksia ja suuria ongelmia. Nämä posthumanismiin liittyvät ilmiöt ovatkin jo arkipäiväistyneet ympäristöongelmien ja niistä uutisoinnin myötä, ja ne ovat pakottaneet tunnustamaan sen, että ei-inhimillisen luonnon hyvinvoinnilla on merkitystä. (Lummaa & Rojola, 2020a, s. 13.)

Tätä tutkielmaani ohjaa feministisesti orientoituneen posthumanistisen teorian tarjoama ajattelumalli, joka keskittyy sellaisten erojen, valta-asemien ja haavoittuvuuksien tarkasteluun, joita ihmisen ja ei-inhimillisen välillä esiintyy (Koistinen & Karkulehto, 2020, s. 62). Feministinen tutkimus korostaa inhimillisiä ja ei-inhimillisiä ruumiillisuuksia osana ympäristöä. Ihmisen, ihmisen kumppanuuslajien ja ympäristöjen yhdydet ja niiden syvyys ja laajuus ei ole aiemmin ollut tunnusomaista länsimaisen ajattelussa, mutta feministinen tutkimus kiinnittää huomiota siihen, että kun puhutaan eriarvoisuudesta, on puhuttava myös muista kuin ihmisten välisistä hierarkisista suhteista. (Hyvärinen ym., 2017, s. 2.) Feministisesti orientoitunut posthumanistinen teoria yhdistää posthumanistisen ajatuksen ihmisen jälkeisestä ajasta sekä feministisen teorian pyrkimyksen purkaa vallitsevia valtarakenteita.

2.2 Posthumanismi aiemmassa matkailututkimuksessa

Tässä luvussa tarkastelen sitä, miten feministisesti orientoitunutta posthumanismia on aiemmin sovellettu matkailututkimuksen kontekstissa. Esittelen tässä näistä artikkeleista muutaman, joissa käytettyjä käsitteitä hyödynnän myös omassa analyysissäni. Aiheeseeni oleellisesti sopivia, näistä artikkeleista poimimiani käsitteitä ovat huolenpidon, valppauden, ihmisen ja luonnon yhteenkietoutuneisuuden sekä monilajisen vieraanvaraisuuden käsitteet. Huolenpidon, valppauden ja yhteenkietoutuneisuuden käsitteitä on aiemmin soveltanut Van Dooren (2016) ympäristöhumanistisen yhteiskuntatieteen yhteydessä, ja matkailututkimuksen kontekstissa näitä käsitteitä ovat teksteissään käsitelleet muun muassa Salmela ja Valtonen (2019), sekä Höckert ja Rantala (2024), tuoden keskusteluun mukaan myös monilajisen vieraanvaraisuuden käsitteen.

Van Doorenin (2016) mukaan meidän on tunnustettava monilajisuuden arvo ja riippuvuutemme ekosysteemeistä, sillä ihminen ei voi selviytyä ilman ympäristöään, tai elää siitä eristyksissä (Van Dooren, s. 14.) Monilajinen tutkimus onkin kiinnostunut siitä, miten ihmisten elämät, elämäntavat ja vastuut ovat sidoksissa elämän yhteenkietoutuneisuuteen. Toisin kuin yhteiskunnallisessa tai kriittisessä eläintutkimuksessa, jossa on kysymys ihmisten suhteista tiettyjä eläimiä kohtaan, monilajinen tutkimus keskittyy lukuisiin eläviin toimijoihin, jotka elävät toisiinsa kietoutuneiden

suhteiden kautta. Jotta voisimme asua ja muodostaa maailmoja paremmin erilaisten elämänmuotojen kanssa, Van Dooren korostaakin valppauden roolia ja vaalimista (cultivating the arts of attentiveness) (Van Dooren, s. 2–3). Hän kysyy myös, mitä voisimme tehdä parantaaksemme valppauttamme muunlajisia kohtaan: Mikäli me oppisimme ymmärtämään maailmaa hiukan eri tavalla, voisimme nähdä mitä utelias ja huolellinen toisten huomioiminen voisi saada aikaan (Van Dooren, 2016, s. 17).

Salmela ja Valtonen (2019) esittävät pyrkimyksen siirtyä pois ajatuksesta ihmisen poikkeuksellisen ylivaltaisesta toimijuudesta kohti ajatusta monilajisesta ymmärryksestä ja hyvinvoinnista (Salmela & Valtonen, 2019, s. 20). He korostavatkin valppauden, huolenpidon ja eettisyyden käsitteitä kuvatessaan heidän artikkelissaan esitellyn kävelymetodin mahdollisuuksia. He korostavat myös hidastamisen ja pysähtymisen tärkeyttä: vauhdin hidastaminen auttaa huomioimaan luonnossa tapahtuvia muutoksia, kuuntelemaan alueella asuvia lajeja, sekä hoitamaan aluetta yhdessä monimuotoisten muiden kanssa. He esittelevät artikkelissaan myös *response-ability-with* käsitteen, jolla tarkoitetaan muiden lajien kanssa yhdessä jaettua vastuuta luonnossa tapahtuvien muutosten huomaamiseksi ja luonnon säilyttämiseksi (Salmela & Valtonen, 2019, s. 27).

Edellisten tavoin myös Höckert ja Rantala korostavat huolenpidon merkitystä sekä valppauden vaalimista eri tapoihin joilla eri lajit, kuten eläimet, kasvit ja mikro-organismit, ovat kietoutuneet toisiinsa ja muodostavat maailmoja (Höckert & Rantala, 2024, s. 2). Puhuessaan hoivan käsitteestä Höckert ja Rantala kehottavatkin laajentamaan sen ihmisestä kohti aiemmin huomiotta jätettyjä lajeja (Höckert & Rantala, 2024, s. 4). Myös he purkavat dualistista ajattelua ihmisen ja luonnon välillä. Höckertin ja Rantalalan mukaan monilajinen ”linssi” voi kiinnittää meidän huomiomme tapoihin, joilla ihmiset ja ei-inhimilliset yhteisöt ovat keskenään vuorovaikutuksessa ja myös toisistaan riippuvaisia (Höckert & Rantala, 2024, s. 7). He korostavat artikkelissaan myös uteliasta asennetta muunlajisia kohtaan (Curious orientation towards more-than-human) (Höckert & Rantala, 2024, s. 3).

Pyrkinessään tunnistamaan ja kunnioittamaan vieraanvaraisuutta monilajisissa yhteisöissä, Höckert ja Rantala tuovat käsitteen monilajisesta vieraanvaraisuudesta matkailututkimuksen kontekstiin (Höckert & Rantala, 2024, s. 6). He pohtivat, miten huolenpito ja valppaus voisivat auttaa meitä kehittämään matkailua niin, että se ei tuhoaisi omaa elinympäristöään, vaan tukisi ekosysteemejä ja luonnon monimuotoisuutta (Höckert & Rantala, 2024, s. 2). Monilajisen vieraanvaraisuuden osoittaminen monilajista yhteisöä kohtaan onkin tärkeää, jotta voisimme saavuttaa tilan, jossa myös

nämä toiset osoittaisivat vieraanvaraisuutta meitä kohtaan ja toivottaisivat meidät uudelleen tervetulleiksi (Höckert & Rantala, 2024, s. 10). Höckert ja Rantala pohtivat myös vieraanvaraisuuteen varautumista monilajisen vieraanvaraisuuden näkökulmasta: onko luonnolla mahdollisuutta, ihmisen tavoin, varautua vieraiden tuloon? Ihmiset voivat kyllä kysyä lupaa maanomistajalta luontoon astuessaan, mutta voimmeko tietää, olemmeko tervetulleita alueelle myös monilajisen yhteisön näkökulmasta (Höckert & Rantala, 2024, s. 6–8).

Myös Cahoon ym. (2025) pohtivat luontomatkailua ja luonnossa liikkumista posthumanistisesta näkökulmasta monilajiseen vieraanvaraisuuteen, jonka mukaan me ihmiset olemme luonnossa ollessamme vierailijoita monilajisen yhteisön alueella. Heidän tutkimuksensa keskittyy luontomatkailun ja tässä tapauksessa vaelluksen äänimaisemiin. Tällaisia ovat ympäröivien äänien kuunteluun keskittyminen, ja äänet joita luonnon äänimaisema tuottaa, kuten esimerkiksi linnunlaulu, lintujen parin etsinnän äänet ja reviiirikuulutus, sekä ne äänet, joita luontomatkailijat kehoillaan itse tuottavat luonnossa kulkiessaan (Cahoon ym., 2025, s. 4). Artikkelin mukaan ihmiskehosta muodostuvien äänien välttämättömyys on hyväksyttävä, mutta on myös tärkeää pyrkiä vaalimaan valppautta ja huolenpitoa sekä minimoimaan vierailuista aiheutuvaa häiriötä, lähtien juuri niistä äänistä, jotka aiheutuvat luonnossa liikkumisestamme (Cahoon, 2025, s. 14–15). Heidän tutkimuksensa osoittaaakin, kuinka tarkempi huomio äänen affektiivista ja relationaalista ontologiaa kohtaan voi rikastaa ymmärrystä monilajisista toimijoista ja suhteista, jotka muodostavat matkailun käytäntöjä (Cahoon ym., 2025, s. 13).

Cahoon ym. kertovat esimerkin merikotkapariskunnasta, joka aloitti kuuluvan varoittelun vaeltavien tutkijoiden tullessa liian lähelle näiden lintujen kotia. Merikotkan signaalit olivat selviä, ja vaeltajat onneksi ymmärsivät poistua nopeasti alueelta, johon eivät kokeneet olevansa tervetulleita. Tämä kohtaaminen luonnossa asetti uuteen valoon näiden tutkijoiden tavoitteen saada lisähuomiota tälle pitkälti unohdetulle vaellusreitille. Tutkijat pohtivatkin, minkälaisia vaikutuksia tällaisella lisähuomiolla olisi näiden lintujen elämään, mikäli merkittävästi suurempi joukko ihmisvieraita saapuisi ja kulkisi tämän reviiirin läpi. (Cahoon ym., 2025, s. 10.)

Näitä valitsemiani artikkeleita ja niiden käsitteistöä olen pitänyt ohjenuoranani, kun olen analysoinut aineistossani esiintyviä ihmisen ja luonnon yhteenkietoutuneisuuden, huolen ja valppauden sekä monilajisen vieraanvaraisuuden käsitteisiin läheisesti liittyviä aiheita, sillä haluan tutkielmallani tuoda linturetkeilyn osaksi matkailututkimusta ja näitä käsitteitä tarkastelemalla olen löytänyt yhtymäkohtia matkailututkimuksen ja linturetkeilyn välillä.

2.3 Luontosuhde

Luontosuhde on monitulkintainen asia, jolle voidaan antaa lukuisia erilaisia merkityksiä.

Esimerkiksi Hailan (1991) mukaan luontosuhde koostuu eräänlaisten ympäristökokonaisuuksien merkitystasoista, jotka vaihtelevat eri henkilöiden välillä tilassa ja ajassa (Haila, 1991, s. 55–57).

Willamon (2004) mukaan perinteinen kasvatuskulttuurimme tukee ajattelua, jossa ihminen ei kuulu luontoon. Ihmisen luontoon liittäviä asioita opetellaan vain tietotasolla, kuten esimerkiksi se, että ihminen tarvitsee happea voidakseen hengittää. Ihmisen kehollisuuden puuttuminen luontosuhdetta koskevasta keskustelusta onkin herättänyt ajatuksia katkenneesta, tai jopa puuttuvasta luontosuhteesta. Myös ihmisen toiminnan merkitys luontosuhteen rakentumisessa on huomionarvoinen: kaikki ihmisen toiminta on erittäin keskeistä luontosuhteessa, joka näkyy siinä, kuinka me kohtelemme ympäröivää luontoa. (Willamo, 2004, s. 41–42.)

Willamo esittää erilaisia lähestymistapoja ihmisen luontosuhteeseen, joista ensimmäisen näkemyksen mukaan ihminen ei kuulu luontoon. Luonnosta eriytynyt ihminen kokee luonnon kaukaisena ja erillisenä, itsen ulkopuolisena asiana. Tämä näkökulma vastaa kuitenkin huonosti todellisuutta, sillä ihminen kuuluu luontoon jo ekologisen ulottuvuutensa kautta. Toisen näkemyksen mukaan ihminen kuuluu luontoon. Tämä ajattelutapa jakautuu vielä kahtia sen mukaan, kokeeko ihminen kuuluvansa vain aineellisessa mielessä luontoon kokien luonnon olevan jotakin ulkopuolista, vai kokeeko ihminen kuuluvansa luontoon kokonaisvaltaisesti. Kolmannen ajattelutavan mukaan ihminen sekä kuuluu, että ei kuulu luontoon. Tämän näkemyksen mukaan ihmisessä on sekä luontoon kuuluva, että sen ulkopuolinen ulottuvuus, inhimillinen ja ekologinen. Tämä näkemys jakautuu kahteen sen perusteella, kokeeko ihminen kuuluvansa ekologiseen ympäristöönsä, vai olevansa ulkopuolinen suhteessa siihen. Tällöin voi ajatella, että ihmisessä on sekä luontoon kuuluva että ei-kuuluva puoli, ja inhimillinen puoli tuo tähän kokemukseen myös näkökulman vastuunkantamisesta. (Willamo, 2004, s. 39–40.)

Nykyihmisen sanotaan olevan vieraantunut luonnosta, ja Hitchingsin mukaan tämä saattaa johtua siitä, että länsimainen ihminen viettää suurimman osan ajastaan sisätiloissa (Hitchings, 2010). Myös Cantell ja Koskinen esittävät, että edellytykset ihmisen sisäisen luonnon ja ekologian ymmärtämiselle ja ovat heikot erityisesti kaupungissa asuvilla, muun muassa nykyisten elämisen puitteiden johdosta (Cantell & Koskinen, 2004, s. 43). Luontosuhde ja kokemus luontoyhteydestä voikin Hitchingsin mukaan syntyä ja vahvistua vain luonnossa olemalla (Hitchings, 2013). Cantell

ja Koskinen korostavat myös ympäristötietoisuuden merkitystä, jonka lisääntymistä lajituntemus ja oppiminen auttavat. He näkevätkin ympäristökasvatuksen roolin – johon lajituntemus ja oppiminen sisältyy – tärkeänä elämänmittaisessa oppimisprosessissa, jossa tarkoitus on kehittää ihmisen kykyä ja halua toimia ympäristönsä puolesta (Cantell & Koskinen, 2004, s. 69).

Posthumanistisesta näkökulmasta katsottuna kysymys luontosuhteesta voidaan esittää myös siitä näkökulmasta, mitä luontosuhde tarkoittaa muiden kuin ihmisten näkökulmasta. Lummaa (2020) kuvaa ihmisen suhdetta luontoon sekä luontoa riivaaviin ongelmiin niin ongelmien aiheuttajana kuin niiden seurausten kohteenakin. 2010-luvulle tultaessa ympäristöongelmat olivat harvoin nousseet etualalle posthumanistisessa ajattelussa, mutta suunta on nyt muuttumassa, kun energia, jätteet ja niihin liittyvät haasteet ovat muodostuneet myös keskeisiksi filosofisiksi ongelmiksi. (Lummaa, 2020, s. 266.) Lummaa kuvailee ihmisen ja luonnon suhdetta ja näiden yhteenkietoutumista ihmisen aiheuttamien ympäristövaikutusten sekä ympäröivän luonnon, että ihmisen itsensä altistumisella näiden ympäristövaikutusten seurauksille. Esimerkiksi hän nostaa muovijätteen, jota ihminen levittää ympäristöönsä. Se vaikuttaa negatiivisesti monien lajien elämään, mutta myös ihminen itse altistuu ympäristöön levittämälleen muoville saadessaan mikromuovia elimistönsä ravinnon kautta. Lummaa esittääkin, ettei ihmisellä ole tässäkään mielessä erityisasemaa muiden elollisten joukossa. (Lummaa, 2020, s. 273–274.)

Luontosuhteen käsitteen pohtimiseen tuo oman näkökulmansa myös Latimer (2013), joka haastaa kiistanalaisen kysymyksen ihmisen poikkeuksellisuudesta ja eläimen ”Toiseudesta” verrattuna ihmiseen (Latimer, 2013, s.81). Latimer pohtii, miten nykyaikaiset käsitykset eri lajien välisistä suhteista horjuttavat ihmisen ja eläimen välistä jakoa, ja milloin ne uusintavat sitä. (Latimer, 2013, s. 80.) Kiintymys ja irtautuminen erilaisista muista, osittainen yhdistyminen ja osittainen irtautuminen, tuottaa erilaisten yhteisen olemisen muodon, jota Latimer kutsuu vierellä olemiseksi. Latimerin mukaan ihmisen ja eläinten välisen suhteen uudelleentarkastelu edellyttääkin sellaisen yhteyksien ontologian luomista, joka on yhteydessä ihmisten ja luonnon välisiin suhteisiin ja auttaa uudelleenkuvittelemaan niitä. (Latimer, 2013, s. 97.) Latimer tarkastelee pääasiassa ihmisen ja eläimen välistä suhdetta. Hänen mukaansa meidän pitää palauttaa yhteytemme luontoon, ja meidän olisi myös tunnustettava, että mikä tahansa sosiaalisen elämän muoto, joka alentaa eläintä tai eläimellistä, on eettisesti ongelmallinen (Latimer, 2013, s. 99).

Ainakin lähelle ihmisen ”alkuperäisen” luontosuhteen määritelmää voidaan päästä, jos otetaan mallia alkuperäiskansojen syvästä luontosuhteesta ja luontoyhteydestä. Nuttalin (2000) mukaan

globaalilla maailmalla olisi opittavaa alkuperäiskansojen kestävästä elämäntyylistä, jossa eläimiä ja ympäristöä kohdellaan ihmisen kanssa samanarvoisina ja tämän ajattelutavan myötä kestävällä tavalla. Kun teollistuneessa maailmassa yleinen tapa ajatella on ollut se, että ihminen on maailman valtiias, joka saa tehdä ympäristölle ja kansalajeille mielivaltaisesti mitä tahtoo, alkuperäiskansojen viisaus osoittaa toisin: olemme samaa henkeä, ja kaikkea elävää on kohdeltava saman arvoisesti välttämättä turhaa kärsimystä ja tuhoa. (Nuttal, 2000, 390–392.)

Luontosuhde on keskeinen käsite tutkielmassani. Luontosuhteen käsite on monitulkintainen, ja esitän tässä tutkielmassani vain muutamia mahdollisia tapoja ymmärtää luontosuhteita. Tulkitsen tutkielmassani aineistossani esiintyviä erilaisia luontosuhteita, joita linturetkien yhteydessä voi muodostua. Näitä voivat olla esimerkiksi ihmisen näkökulmasta koetut ajatukset siitä, mikä voi vahvistaa tai heikentää koettua luontosuhdetta, ihmisten väliset luontosuhteet, ihmisen ja luonnon väliset moninaiset, toisiinsa kietoutuneet suhteet sekä luonnon ja lintujen suhde retkeilevää ihmistä kohtaan.

2.4 Näkökulmana planetaarinen tieto

Filosofinen ja eettinen pohdinta ihmisten ja ei-inhimillisten lajien välisistä suhteista ja niiden merkityksistä ihmisen aiheuttaman ympäristökriisin keskellä voi kyseenalaistaa ihmisen eräänlaisen luontosuhteen: ihmisen harjoittaman hallinnan, ihmisen toiminnan oikeutuksen suhteessa muuhun luontoon ja moraalisiin tämän toiminnan takana. Koistinen ja Karkulehto (2021) esittävätkin feministiseen posthumanismiin nojaavaa planetaarisuuden tuntua ohjaavaksi strategiaksi, jotta maailman tulevaisuus voidaan kuvitella eettisemmin ja toisten hyvinvointia vaalien. (Koistinen & Karkulehto, 2021, s. 68.) Feministisesti orientoitunut posthumanismi on saanut kritiikkiä siitä, ettei se ota riittävästi huomioon ihmisten välisiä tasa-arvokysymyksiä. Planetaarinen ajattelu ja teoria onkin tieteidenvälisessä ympäristötutkimuksessa käytetty uusi, ei-inhimillisen luonnon tasavertaistamiseksi kehitetty käsite, joka huomioi myös ihmisten välisen tasa-arvon. (Koistinen & Karkulehto, 2021, s. 69–70).

Höckertin ja Rantalan (2024) mukaan tämän lajien joukkosukupuuton, saastumisen, ilmastonmuutoksen ja luonnonvarojen liikkakäytön määrittelemän aikakauden keskellä matkailua tulisi kehittää siten, ettei se tuhoa omaa ympäristöään, vaan tukee ekosysteemiä ja luonnon monimuotoisuutta huolen ja tarkkaavaisuuden avulla. (Höckert & Rantala, 2024, s. 2.) Myös Donna Haraway:n (2016) ”Stay with the Trouble” -konsepti tukee monilajisen hyvinvoinnin tavoitetta, sillä

sen idea on kohdata haasteet yhdessä eri toimijoiden kanssa, jotta kestävämpää tulevaisuutta olisi mahdollista rakentaa. Koistinen ja Karkulehto (2021) tuovat esiin myös matkailun kyseenalaisuuden ja lentoliikenteen päästöt ympäristökriisin näkökulmasta, jolloin matkailu näyttäytyy täysin kestävämmän. He kysyvätkin, olemmeko valmiita luopumaan ulkomaanmatkailusta ynnä muista mukavuuksista, jotka kuormittavat ympäristöä. Luopumisen retoriikan sijaan kirjoittajat kannustavat kuitenkin ensisijaisesti pohtimaan sitä, mitä kaikkea haluamme säästää ja säilyttää. (Koistinen & Karkulehto, 2021, s. 68.)

Planetaarinen näkökulma ottaa huomioon muidenkin elollisten kuin ihmisen hyvinvoinnin vaalimisen ja siksi mahdollistaa sen, että matkailu voisi jatkua myös tulevaisuudessa (Koistinen & Karkulehto (2021). Tästä näkökulmasta voimme kehittää matkailua, jonka ensisijainen tavoite ei ole ihmisen nautinnon ja mielihyvän maksimointi, vaan ei-inhimillisten lajien, eläinten, kasvien ja luontoympäristöjen vaaliminen, säästäminen ja säilyttäminen. Näkökulman vaihtaminen ihmiskeskeisestä tiedosta planetaariseen tietoon, eettisesti kestävään monilajiseen kunnioitukseen sekä ymmärrykseen riippuvuudestamme muista lajeista luo pohjan, joka mahdollistaa myös matkailun kestävyden tulevaisuudessa.

Omassa tutkielmassani sovellan planetaarisen tiedon näkökulmaa pohtimalla, miten voisimme mahdollistaa sellaisen ihmisen ja luonnon välisen suhteen, jossa kunnioitetaan myös muunlajisten tarpeita. Mitä monilajiseen yhteiseloön pyrkiminen käytännössä tarkoittaa, minkälaisia luontosuhteita planetaarinen ajattelu rakentaa, ja miten monilajisuutta kunnioittavat luontosuhteet voisivat näyttäytyä myös linturetkelyssä?

3 METODOLOGIA JA TUTKIMUSETIIKKA

3.1 Tutkielmaani ohjaavat paradigmat

Metodologian valinnan määrittää epistemologia, joka tarkoittaa sitä tietoa, joka meillä todellisuudesta on, ja tämä määrittyy ontologian, eli sen todellisuuden luonteen perusteella, jossa elämme. Valitut tutkimusmenetelmät lähtevät siis aina metodologiasta, jonka valintaa määrittävät tutkijan käsitys todellisuudesta (ontologia) sekä siihen liittyvä tieto (epistemologia). Metodologia on teoreettinen ja filosofinen järjestelmä, joka luo sen rakenteen, jonka pohjalta tutkimus koostuu. Metodologia eli filosofinen tulokulma myös määrittää menetelmät, eli sen mitä työkaluja käytetään. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus perustuu idealismiin, jonka ontologinen lähestymistapa korostaa useita erilaisia totuuksia, ja jonka mukaan todellisuus rakentuu jatkuvasti uudelleen. Kun tutkija on vuorovaikutuksessa tutkimuskohteensa kanssa, on mahdotonta saavuttaa absoluuttista objektiivisuutta, sillä asioista ei keskustella sen perusteella millaisia ne ovat, vaan sen perusteella miten me havainnoimme ja tulkitsemme niitä (Slevitch, 2011, s. 75–77).

Ohjaavia paradigmoja tutkielmassani ovatkin tulkinnallinen paradigma sekä relationaalinen paradigma. Tulkinnallinen paradigma keskittyy tulkintoihin tiedon tuottamisessa ja ymmärtämisessä, ja ilmiön selittämiseksi on tulkinnallisen paradigman mukaisesti todellisuudessa moninaisia selityksiä tai todellisuuksia. Tutkimusprosessin kuuluu tulkinnallisen paradigman mukaan olla subjektiivinen, eikä objektiivinen, kuten positivistisessä paradigmassa. Tulkitseva paradigma ei pyri objektiiviseen totuuteen, vaan empiirinen data kerätään henkilöiltä, jotka katsovat asiaa ilmiön “sisältä päin”. Tulkinnallinen paradigma käyttää usein myös laadullista analyysiä määrällisen sijaan. (Jennings, 2010, s. 41.)

Relationaalinen ajattelu on saanut viime vuosina yhä enemmän painoarvoa eri aloilla, kun monimutkaisia ilmiöitä on pyritty ymmärtämään perustavaa laatua olevien prosessien ja suhteiden kautta. Tieteiden väliset tutkimusalat, kuten posthumanistiset tieteet, ovat alkaneet muotoilla akateemista ymmärrystä luontokulttuureista uudelleen relationaalisen ajattelun pohjalta. Monet ajattelijat ovatkin sanoneet, että relationaalisuuden puute on monien nykyisten kriisimme ytimessä. (Walsh ym., 2021, s. 1) Relationaalinen paradigma onkin otettu laajasti käyttöön eri aloilla, ja niistä voidaan löytää yhtenäisiä piirteitä. Relationaalinen paradigma pyrkii kumoamaan dualistista ajattelua, joka muokkaa modernia maailmankuvaa. Relationaalinen ontologia kunnioittaa yksilöiden eheyttä samalla kun ymmärretään, että heidän olemuksensa muodostuu pohjimmiltaan

kaikenlaisista suhteista: relationaalisen ajattelun mukaan toimijuus jakautuu verkostoissa ihmisten ja muunlajisten kesken. Relationaalinen lähestymistapa ottaa huomioon myös tutkijan roolin tiedon muovaamisessa. (Walsh ym., 2021, s. 79.)

En tässä tutkielmassani pyri löytämään objektiivisia totuuksia, vaan tulkitsemaan linturekeilijöiden kirjoituksia ja niiden takana vaikuttavia luontosuhteita, ja sen tähden tulkinnallinen paradigma sopii metodologiaksi tutkielmani taustalle. Relationaalinen paradigma metodologiana puolestaan tukee posthumanistista ajattelua, joka on valitsemani epistemologian ja ontologian teoreettisessa ytimessä.

3.2 Kirjoituskutsu

Aineistojen tuottamisen menetelminä käytän laadullista tutkimusta ja kirjoituskutsu -metodologiaa. Pyysin linturekeilijöitä kirjoittamaan lyhyehkön tarinan, kertomuksen, runon tai muun vapaan tekstin linturekistä ja niiden merkityksestä kirjoituskutsu -metodologian avulla. Pyysin kirjoituksia Oulun avoimen yliopiston Lintujen maastolajituntemus -kurssille vuonna 2025 osallistuneilta, Oulun yliopiston biologian opiskelijoilta sekä omilta kontakteiltani. Toiveissani oli, että saisin aineistooni vähintään kymmenen kirjoitusta. Aineistonkeruuaikaa oli kaksi kuukautta, joulukuun 2025 alusta tammikuun 2026 loppuun. Kirjoituskutsu on tutkielmassani liitteenä (Liite 1).

Kirjoituskutsu on laadullinen menetelmä, joka eroaa selkeästi haastattelututkimuksista ja kyselytutkimuksista. Keskeistä menetelmässä on se, että kirjoituskutsuun vastaava henkilö voi kirjoittaa ajatuksistaan ja kokemuksistaan itse. Omakohtaisuus on tärkeää, ja pääpaino on kirjoittajan suhteella koettuun, nähtyyn tai tapahtuneeseen. Kirjoittamista ohjaa kuitenkin yleensä tutkijan laatima kirjoituskutsu, jolla on otsikko sekä ehdotelmia sopivista aiheista ja näkökulmista. Suomessa, jossa ihmisillä on pääasiassa hyvä luku- ja kirjoitustaito, ihmisiä on luontevaa pyytää vastaamaan kirjoituskutsuun. Suomessa kirjoituskutsuista on myös muodostunut alalaji, jota kutsutaan teemakirjoittamiseksi. Esimerkiksi teemalliset esseet voivat tuottaa tietoa vaikka silloin, kun tutkitaan jotain yleistä käsitettä ja sen merkityksiä. (Pöysä, 2021.)

Useille tutkijoille kirjoituskutsun käyttö menetelmänä ja tutkimusaineistoon syventyminen on ollut avartava kokemus. Vaikka kirjoittajat eivät olisikaan tutkijalle tuttuja, heidän sisäisen maailmansa avautuminen kirjoitusten välityksellä on ollut voimaannuttavaa sekä tutkijalle, että saatesanojen perusteella myös kirjoittajille. Kirjoittaminen itsessään voi olla vapaata ja assosioivaa, mutta oman tekstin lukeminen ja editoiminen ennen lähetystä mahdollistaa liian henkilökohtaisten asioiden

karsimisen pois tekstistä, jolloin kirjoittaja saa muita aineistonkeruumenetelmiä enemmän toimijuutta oman lausuntonsa suhteen. Kirjoituskutsun avulla tutkija voi tarttua myös ajankohtaisiin aiheisiin ja tutkija voi levittää kutsua esimerkiksi verkossa kohderyhmän tavoittavan median avulla. Kirjoituskutsussa annetaan ohjeet kirjoittajille ja ilmaistaan, millaisia kirjoituksia halutaan saada ja mihin osoitteeseen kirjoitukset tulee lähettää. (Pöysä, 2021.)

Sain kirjoituskutsun kautta aineistoksi tutkielmaani varten tekstejä 14 eri henkilöltä. Osa kutsuun vastanneista on omia kontaktejani lintuharrastuksen saralta ja osa minulle täysin tuntemattomia. Tekstit ovat pituudeltaan keskimäärin yhden–kahden sivun mittaisia, ja yksi on tätä huomattavasti lyhyempi (viisi virkettä) ja yksi yli kolmen sivun mittainen. Yksi aineistoni teksteistä on kirjoitettu runon/novellin muotoon, ja yksi kirjoituksista on useamman sivun mittainen, 18 runon kokoelma.

Osa kirjoituksista on kirjoitettu kirjeen muotoon, kuin ystävälle, vaikka en kaikkia kirjoittajia tunnekaan. Osassa kirjoituksissa kerrotaan elämäkertatyylisesti luonnon, retkeilyn ja lintujen roolista kirjoittajan elämän eri vaiheissa ja osassa keskitytään linturetkien kuvailuun tai muisteluun, niistä heränneisiin ajatuksiin ja niiden moniin merkityksiin. Linturetket, lintuharrastus ja/tai linnut, lintujen merkitys ja kohtaamiset lintujen kanssa ovat kaikissa teksteissä kuitenkin keskeisessä asemassa. Osa kirjoittajista kertoo linturetkelyn ja -harrastuksen olevan heille elämäntapa, kun taas osalla varsinainen lintuharrastus on alkanut muutama vuosi sitten ja osalla linturetkely on satunnaisempaa tai he ovat juuri aloittaneet lintuharrastuksensa.

3.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Laadullisen tutkimuksen määrittelyyn on olemassa runsaasti erilaisia tapoja niin tutkimuksen lähestymistapojen kuin analysoinninkin osalta. Tutkimuksen analysointitapoihin liittyy erilaisia oletuksia todellisuudesta ja sen luonteesta, ja laadullisen tutkimuksen kohteena on usein jokin yhteiskunnallisesti ajankohtainen kysymys. (Jokinen, 2021.) Laadullista analyysia on perinteisesti käytetty tekstipohjaisten aineistojen analysoimiseen, mutta sitä voidaan käyttää metodina myös silloin, kun analysoidaan esimerkiksi ääntä tai kuvaa (Jokinen, 2021). Analysointimenetelmä tarkoittaa sitä tapaa, jolla aineistoa analysoidaan eli käsitellään, ja tätä tapaa ohjaavat erilaiset lähestymistavat (Günther ym., 2021). Laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysi voi olla joko aineistovetoista eli induktiivista tai teoriavetoista eli deduktiivista. Induktiivisuus tarkoittaa aineistolähtöisessä tutkimuksessa sitä, että tutkimuksen teko aloitetaan tarkastelemalla sen

empiiristä aineistoa. Tällöin havainnot ”nousevat” aineistosta, ja sen jälkeen niitä verrataan aikaisempiin teorioihin. (Juhila, 2021.)

Noudatan laadullista tutkimusperinnettä sekä aineistonkeruun että aineistoanalyysin osalta ja käytän analyysimenetelmänä induktiivista eli aineistovetoista sisällönanalyysiä ja teemoittelua.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineisto pelkistetään ja epäolennainen sisältö karsitaan pois. Pelkistämistä voi olla esimerkiksi se, että haastatteluiden vastauksista jätetään pois kaikki, mikä ei vastaa tutkimuskysymyksen asettamaan ongelmaan, ja jäljelle jäävät ne kuvaukset, jotka liittyvät tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 90–93.) Teemoittelu puolestaan merkitsee sitä, että aineisto ryhmitellään teemoihin eri aihepiirien mukaisesti, ja aineistosta nostetaan esiin tutkimuksen kannalta oleelliset teemat eli asiakokonaisuudet (Juhila, 2026).

Analyysivaiheeni aluksi luin kaikki vastaukset läpi useampaan kertaan. Seuraavaksi tein taulukon kirjoituskutsuun vastanneista henkilöistä ja heidän teksteistään sekä analyysin että kirjoittajien tunnistamisen helpottamiseksi. Käytin analyysivaiheessa eri kirjoittajien tekstien fonteissa erilaisia värejä, jotta tunnistaisin, kenen vastauksesta on kyse. Olen muuttanut värikoodit myöhemmin koodeiksi K1, K2, K3 jne. tekstin sujuvoittamiseksi. (Taulukko 1).

Taulukko 1. Kuvaus kirjoituksista.

K1	Lyhyt, muutaman virkkeen teksti linturetkistä, rauhasta linturetkillä, mikä retkissä parasta
K2	Lyhyehkö teksti siitä mitä linnut merkitsevät, retkeilyn ja luonnon merkitys, lintujen tuoma ilo ja lohtu
K3	Lyhyehkö teksti lintujen merkityksestä, filosofista pohdintaa lintujen ja ihmisten yhteiselosta
K4	Lyhyehkö teksti siitä, mitä luonto ja linnut merkitsevät, ystävyys
K5	Runokokoelma. Pohdintaa lintujen merkityksestä, ihmisen ja linnun & lintuharrastajien välisistä suhteista
K6	Linturetkistä, kuvailuja merkityksellisistä retkistä ja lintujen kohtaamisesta
K7	Kirjeen muoto, lintujen kohtaaminen, ilo, kohtaamisten kuvailua, luonnon ja lintujen valtava merkitys ihmiselle
K8	Pitkä teksti, linturetkien merkitys ihmiselle, lintujen hyvinvointi, kunnioitus ja huolenpito, ystävyys syventyminen
K9	Pitkä teksti, linturetkien merkitys ihmiselle, lintujen hyvinvointi, lintujen äänten merkitys korostuu, ystävyys
K10	Luonnon, retkien ja lintujen tuoma rauha, lintujen koti, ihmettelyn tärkeys
K11	Pitkä teksti lintujen ja lintuharrastuksen merkityksestä elämän varrella, ystävyys syventyminen
K12	Elämäkerrallinen kirjeen muotoon kirjoitettu teksti linturetkistä elämän varrella, lähiretket, ystävyys
K13	Runo/taiteellinen teksti linnuista osana vuodenkiertoa
K14	Pitkä elämäkerrallinen teksti. Lintujen merkitys, myös huolenpito ja mytologiset merkitykset, ihmisen vastuu

Analyysiprosessini eteni niin, teemoittelin aineiston eli kertomukset, joita olen kirjoituskutsun avulla kerännyt. Analyysini aluksi tein aineistosta nousevista teemoista miellekarttoja, joiden avulla pyrin hahmottamaan aineistostani nousevia teemoja. Koska analyysitapani on aineistolähtöinen sisällönanalyysi, tarinoista nousevat teemat ovat ohjanneet sitä, mitkä käsitteet tulkintaani ohjaavat,

ja ne ovat vaikuttaneet oleellisesti myös tutkimuskysymyksiini. Jaoin materiaalista nousevia merkityksellisiä asioita kolmen otsikon alle. Nämä kolme aineistosta nousevaa teemaa myös muokkasivat tutkimuskysymyksiäni siinä vaiheessa. Näin sain samaan asiaan liittyvät kirjoitukset siirrettyä saman otsikon alle eri teemojen mukaan, ja kirjoitusten erojen ja yhtäläisyyksien vertailu helpottui. Vasta tässä vaiheessa pystyin hahmottamaan ne teemat, jotka valitsin mukaan tutkielmaani sekä ne, jotka rajautuivat tutkielmani ulkopuolelle. Jouduin tekemään lopulta useita pelkistämiskierroksia materiaalin rajaamiseksi ja kokonaisuuden hallitsemiseksi.

Jaottelin aineistoni alkuvaiheessa pääotsikoiden alle karkeasti seuraavalla jaottelulla: Ensimmäinen, eniten korostuva teema on odotetustikin ”ihmiskeskeinen teema”, johon sisältyy ne tutkimukseen osallistuneiden kirjoituksissa mainitut asiat, joita linturetkelijät kokevat itselleen merkityksellisinä asioina linturetkillään, kuten rauhan kokemiseen, ulkoilmassa viihtymiseen ja hyvinvointiin liittyvät asiat. Toinen, relationaalinen teema, keskittyy erilaisiin linturetkillä muodostuviin suhteisiin, kuten esimerkiksi ihmisten ja lintujen välisiin suhteisiin, ihmisten välisiin suhteisiin, sekä lintujen kohtaamisessa koettuihin mytologisiin merkityksiin. Kolmas esiin nouseva teema on lintu-/luontokeskeinen, ns. planetaarinen teema, johon olen liittänyt asiat, jotka liittyvät linturetkillä tehtyihin huomioihin ja ajatuksiin liittyen lintujen ja luonnon hyvinvointiin ja ihmisten toimintaan linturetkillä sekä vastuun tuntemuksista suhteessa lintujen ja luonnon hyvinvointiin. Tutkielmani rajaamiseksi jätin analyysin ulkopuolelle sellaiset teksteistä nousevat asiat, jotka ovat selkeästi yksittäisiä ja muista poikkeavia, tai jotka eivät vastaa tutkimuskysymyksiäni. Myöhemmin tiivistin teemoja edelleen yhdistämällä ja karsimalla, mikä auttoi analyysin kirjoittamisen aloittamisessa huomattavasti. Myös teemojen otsikot muuttuivat paremmin aihetta kuvaaviksi tässä vaiheessa (kuva 1).

Kuva 1. Teemojen jakautuminen kirjoittajien teksteissä.

Yllä olevassa kuvassa (kuva 1) hahmottuu analyysilukuni alalukujen jäsentely, ja luvut jakautuvat seuraavasti: Luku 4.1: *Linturetkelijän suhde luontoon* käsittelee seuraavia aineistosta nousevia teemoja: ulkoilmassa viihtymisen lisääntyminen, oma hyvinvointi, linturetkien rauhoittava vaikutus sekä lajitunnistus ja oppiminen. Tähän teemaan sopivia aiheita löysin tutkielmaani vastanneiden kirjoituksista eniten. Se oli oletettavaakin, sillä kirjoituskutsuni ohje kysymyksineen ohjasi kirjoittajaa vastaamaan tämän teeman mukaisesti, ja luontosuhteen tarkastelu on todennäköisesti luontevinta ja helpointa kirjoittajan omasta näkökulmasta.

Luvussa 4.2 *Relationaaliset kohtaamiset linturetkillä* avaan seuraavia teemoja: Ihmisten väliset suhteet, ystävyys, suhde paikkoihin, lähiretkeily, suhde luontoon, ihmisen ja luonnon yhteenkietoutuneisuus, sekä mytologiset merkitykset, kuten linnut lohduttajina. Tämän teeman runsaus kirjoittajien teksteissä yllätti laajuudellaan, ja oli aineistoon tutustumisen alusta alkaen selvää, että myös esimerkiksi ihmisten väliset suhteet koetaan merkittävänä osana linturetkeilyä.

Luku 4.3: *Monilajinen vieraanvaraisuus* esittelee teeman linturetkelijöiden huolesta, joka liittyy lintujen vähenemiseen, sekä teemat monilajisesta hyvinvoinnista ja kunnioituksesta. Tähän lukuun olen liittänyt myös ne teemat jotka sopivat seuraavien käsitteiden alle: valppauden vaaliminen, lintujen koti ja ihminen vieraana. Tähän teemaan sopivia kirjoituksia aineistostani löytyy runsaasti, vaikka en ollut kirjoituskutsussani tuonut esiin muiden kuin ihmisen näkökulmaa tai johdattanut ajatuksia kohti monilajista hyvinvointia.

3.4 Tutkimusetiikka ja tutkijan positio

Tieteen tutkimusetiikka ohjaa tutkijaa noudattamaan hyvän tieteellisen tutkimuksen käytäntöjä. Tällaisia ovat esimerkiksi luotettavien lähteiden käyttö ja luotettavien tulosten esittäminen. Myös tutkimusaineistojen keruu, käsittely ja asianmukainen arkistointi ovat olennainen osa tiedon luotettavuutta ja tarkistettavuutta. (Kuula, 2011, s. 24.) Olen pyrkinyt noudattamaan tutkielmassani hyvää tieteellistä käytäntöä ja toimimaan tutkimuseettisten ohjeiden mukaan. Olen huolehtinut myös tieteelliseen toimintaan tarvittavista luvista ja suostumuksista ennen tutkimusaineiston keruun aloittamista.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että olen kertonut tutkimukseen osallistuville, että osallistuminen on vapaaehtoista ja että tutkimuksesta vetäytyminen on myös mahdollista. Olen kirjoituskutsun yhteydessä (liite 1) kertonut myös tutkielman aiheesta. Olen kertonut kirjoittajille myös, että keräämäni aineisto on luottamuksellista ja kerättyä materiaalia käytetään vain tutkimustarkoituksiin. Suojelen tutkielmaan osallistuvien yksityisyyttä käsittelemällä aineistoa niin, etten esimerkiksi nosta tekstiin sellaisia aineistoesimerkkejä, jotka ovat tunnistettavia. (Keiski ym., 2023.) Kirjoituskutsuun vastannut runoilija on kuitenkin poikkeus, sillä hänen tekstinsä ovat mahdollisesti tunnistettavia: hänen tässä tutkielmassani esiintyvät runonsa tullaan julkaisemaan vielä samana vuonna kuin tämä tutkielmani.

Itsekin lintuharrastajana ja aktiivisena linturetkeilijänä tunnistan tutkijan positiooni liittyvät haasteet. Joskus tutkijalla voi olla vahva esiyymmärrys tutkittavasta aiheesta, ja silloin voi käydä niin, että tutkija suunnittelee tutkimuksen vain vahvistaakseen omia ennakko-olettamuksiaan (Ronkainen, 2013, s. 71). Ihmisten tuottamat tekstit eivät ole kirjoituskutsussa, eivätkä muissakaan teksteissä yksiselitteisiä, eikä niiden sisältöä voi lukea ilman tulkintaa. Vaikutan kuitenkin itse tutkijana – ja linturetkeilijänä – tekemääni tulkintaan, enkä väitä että tekemäni tulkinnat olisivat ainoita ja oikeita tapoja lukea aineistoani.

Olen aktiivinen linturetkeilijä ja tietoinen siitä, että omat kokemukseni ja näkemykseni ovat voineet vaikuttaa tutkimusasetelman laatimiseen, mutta tiedostan tämän asetelman ja olen pyrkinyt suunnittelemaan ja toteuttamaan tutkielmani niin, ettei se vahvistaisi omia mahdollisia ennakko-olettamuksiani. Tämän toteutin tekemällä kirjoituskutsusta sellaisen, etteivät omat mielipiteeni, oletukseni tai näkökulmani olleet esillä tai näkyvillä kutsussa. Pyysin kirjoittajia kertomaan

linturetkikokemuksistaan neutraalilla ja yleisellä tasolla ja asettelin kysymykset tietoisesti niin, ettei siinä ollut johdattelua omiin ajattelutapoihini tai valitsemiini näkökulmiin. Pyysin kirjoittajia kertomaan linturetkistään sekä siitä, mitä luonto, retkeily ja linnut heille merkitsevät, ja jätin tietoisesti kertomatta esimerkiksi sen, että aion näiden kirjoitusten perusteella tutkia luontosuhteiden rakentumista.

4 AINEISTON ANALYYSI

4.1 Linturetkelijän suhde luontoon

Kun omassa elämässä tai maailmassa on kohinaa, niin astuminen luontoon ja lintujen maailmaan hidastaa, hiljentää ja pysäyttää kiireen. (K10)

Tämä yllä oleva lainaus johdattaa aineistoni ensimmäisen teeman äärelle: siihen, mitä linturetket ihmiselle merkitsevät. Tässä luvussa esittelen sellaisia teemoja, joita linturetkelijät mainitsevat itselleen tärkeinä asioina. Näitä ovat muun muassa ulkoilmassa viihtymisen lisääntymisen, linturetkillä koettu rauha, hidastaminen ja pysähtyminen, positiiviset tunteet kuten ilo ja innostuminen, lintujen äänten kuunteleminen ja lintujen visuaalisuus sekä lajioppiminen.

Kuten Hitchings on todennut, länsimainen nykyihminen viettää suurimman osan ajastaan sisätiloissa (Hitchings, 2010), ja luontosuhde voi syventyä vain luonnossa olemalla (Hitchings, 2013). Aineistossani moni kirjoittaja kertoo ulkoilmassa vietetyn ajan ja siellä viihtymisen lisääntyneen merkittävästi linturetkelyn ansioista, sillä lintuja havaitakseen on yleensä mentävä ulos. Aineistoni perusteella linturetki voi viedä harrastajan ulkoilmaan silloinkin, kun ulos meno ei muuten huvittaisi (K5). Sen lisäksi, että linturetket vievät linnuista kiinnostuneita henkilöitä ulos useammin kuin aikana ennen linnuista innostumista, kirjoittajat kertovat, että linturetkillä saattaa käydä myös niin, että ulkoilmassa tulee vietettyä aivan huomaamatta suunniteltua enemmän aikaa. Eräs kirjoittaja kertoo asiasta näin:

Ulkoilmassa viihtyminen lisääntyi entisestään ja huomaamatta saatoin bongailta lintuja tuntikausia. (K11)

Sen lisäksi, että linnut houkuttelevat retkeilijöitä yhä enemmän ulos ja ulkona vietetyn ajan määrä lisääntyy, lähes kaikki kirjoittajista mainitsevat tekstissään retkeilyn, luonnon tai lintujen tuoman rauhallisuuden, rauhoittumisen tai rauhan. Eräs kirjoittaja kertoo heti tekstinsä alussa, että linturetkillä tunnelma on rauhallinen (K1), ja toinen kertoo luonnon ja retkeilyn maadoittavan ja auttamaan rauhoittumisessa (K2). Linturetkelijät liittävät rauhallisuuden myös henkisen tasapainon ylläpitoon, kuten seuraavissa otteissa:

Yksi tärkeimmistä asioista linturetkissä on rauha, rauhallisuus, rauhoittuminen ja mielen tasoittuminen. Esim. raskaalla hetkellä voi pysähtyä seurailemaan lintujen touhuja ja ääniä. Se palauttaa henkisen tasapainon. (K8)

Luonto saa minut rauhoittumaan. Sisäinen mekastus hiljentyy – – murheet unohtuvat kun selaat lintukirjan sivuja koska sinulla ei ole mitään käsitystä että mikä tämä kujertava, utelias lintu mahtaa olla. (K7)

Nämä kirjoittajien edelliset otteet kertovat siitä, että linturetkiltä lähdetään usein hakemaan helpotusta raskaaseen hetkeen. Myös mielen sisäisen mekastuksen ja koetun kaaoksen kerrotaan rauhoittuvan linturetkillä. Aineiston perusteella voikin olettaa, että koska linturetkiltä lähdetään hakemaan esimerkiksi rauhoittumista, sen kokemiselle ei ehkä kirjoittajien arjessa muuten ole riittävästi tilaisuuksia. Kuten myös Kukkamäen tutkimuksessa (2020) todettiin, luonnonrauhaan kerrottiin vetäytyttävän silloin, kun mielessä on negatiivista kuormaa (Kukkamäki, 2020, s. 132). Eräs kirjoittaja kertoo kokeneensa myös, että nämä (linturetki)kokemukset antavat toivoa kaiken kaaoksen keskellä, ja ne muistuttavat siitä, että maailmassa on myös paljon hyvää (K7).

Mikä linturetkillä sitten on se rauhoittava elementti? Linturetkikokemuksiin liitetään voimakkaasti juuri rauha, rauhallisuus tai rauhoittuminen, joka toistui teemana useimmissa kirjoituksessa joko suoraan tai välillisesti. Kuten esimerkiksi Buxtonin ja Ratcliffen tutkimuksissa todettiin, luonnon äänistä kaikkein parhaiten ihmisten kokemaa stressiä ja ärtymystä vähensi linnunlaulu (Buxton ym., 2021, s. 2; Ratcliffe ym., 2013, s. 224). Edelleen Ratcliffen tutkimuksen mukaan nimenomaan linnunlaulun kautta koettu yhteys luontoon näyttää poistavan tai etäännyttävän stressistä ja vaatimuksista (Ratcliffe ym., 2013, s. 226). Linnunlaulu mainittiinkin myös aineistossani rauhoittavana tekijänä linturetkillä, kuten seuraavassa otteessa:

Linturetkillä tunnelma on rauhallinen ja mukava – – Linnunlaulu voi rauhoittaa. (K1)

Aineistossani tärkeinä tekijöinä linturetkillä mainittiin rauhoittumisen ja rauhallisuuden lisäksi myös hidastaminen, pysähtyminen, hiljaisuus ja kiireettömyyden tuntu. Eräs kirjoittaja kertoo, että linturetkillä on parasta kaakao, linnut ja hiljaisuus (K1), ja toinen mainitsee parhaina asioina pysähtymisen, ihmettelyn ja kiireettömyyden:

Parasta linturetkillä taitaa olla – lintujen upeuden ja luonnossa olemisen lisäksi – se, että saa pysähtyä ja olla vain ja ihmetellä, vailla kiirettä minnekään. (K4)

Lintujen tarkkailu vaatii pysähtymään ja hidastamaan vauhtia, jotta niiden havainnointi mahdollistuu, kuten myös seuraava ote erään kirjoittajan tekstistä kertoo. Lintujen havainnointi tuo hänen kertomansa mukaan myös uutta ja erilaista sisältöä ulkoiluun sellaiselle, joka on tottunut muutenkin elämässään ulkoilemaan paljon.

Tuona hetkenä sain uuden ja vähän taas erilaisen motivaation kävely- ja pyörälenkeille, jotka koiramme menettämisen jälkeen olivat tuntuneet tylsiltä. Kävelylle lähtiessä mukaan tarttui aina kiikarit ja lenkit muuttuivat rauhallisemmiksi ja sitä myöten myös rauhoittaviksi, kun vauhtia ei lintujen havainnoinnin vuoksi voinutkaan pitää. (K11)

Aineisto kertoo rauhallisuuden, hidastamisen ja pysähtymisen mahdollistumisen lisäksi myös siitä, miten linturetkely voi avata aistit, silmät ja korvat havainnoimaan, näkemään ja kuulemaan. Eräs kirjoittaja kertookin, että lintuja tarkkaillessa ajatuksilla on tilaa harhailta, samalla kun on täysin läsnä (K7). Hetken luonnossa kerrotaan myös herkistävän ja tavoittavan linturetkelijän tunteet. Nämä löydökset korreloivat niiden tutkimusten kanssa, joiden mukaan luonnossa liikkumiseen liittyen on ilmennyt runsaasti positiivisia tunnekokemuksia sekä tyytyväisyyden ja merkityksen tuntemuksia (Kukkamäki, 2022, 94–98), ja lintujen tarkkailulla on todettu olevan positiivisia vaikutuksia ihmisen mielenterveyteen (Peterson ym., 2024, s. 3). Aineistossani linturetkien kerrotaankin tuovan runsasta hyvää oloa, kuten seuraavassa otteessa:

Linnut merkitsevät minulle todella paljon. En tiedä kovin monta muuta asiaa josta saa niin runsasta hyvää oloa, kuin linturetkistä kauniissa luonnossa. (K9)

Aineistossani linturetkiin liitetäänkin usein erilaisten positiivisten tunteiden merkityksellistä kokemista. Rauhan kokemisen ja hyvän olon lisäksi esimerkiksi jännitys ja yllätyksellisyys ovat kirjoituksissa toistuvia tuntemuksia, ja suurimmassa osassa teksteistä mainitaan ilo, riemu tai innostuminen. Eräs kirjoittaja kertookin positiivisen jännityksen ja yllätyksellisyyden kokemisesta seuraavassa otteessa:

Siitä, mitä retkillä tapahtuu ja siihen jännitykseen, että mitä vaan voi tapahtua milloin vaan. Ulos ja retkelle lähtiessä voit nähdä lintuja tai jonkin mielenkiintoisen uuden linnun ihan milloin vaan. Koko ajan voi tapahtua jotain mielenkiintoista. (K12)

Suuri osa kirjoittajista tuo myös esiin keskenään hyvin samankaltaisia ajatuksia siitä, että lintujen kohtaaminen, näkeminen tai kuuleminen voi usein olla retken, päivän tai koko viikon kohokohta. Eräs kirjoittajista pohtii vähän varovaisemmin, että lintuhavainto saattaa hyvinkin olla retken kohokohta, kun taas toinen toteaa empimättä, että lempilintujen kuuleminen on joka kevään paras päivä.

Toisaalta linnun näkeminen voi olla retken kohokohta, kuten – – kun näin kauempaa parin teerin lähtevän kiepistään. On hämmästyttävää, kun yhtäkkiä valkoisesta autiudesta pölähtää tumma lintu lentoon. (K6)

Joka kevät paras päivä minulle on se, kun kuulen ensimmäisen satakielen ja kultarinnan. (K9)

Ehkä voimakkaimmin asian tiivistää seuraava runo, jonka kirjoittaja pohtii lintukohtaamisten merkitystä hetken, ja toisaalta koko elämän mittakaavassa. Erään lintuhavainnon merkitys on kirjoittajalle niin voimakas kokemus, että sen merkityksen mittakaava jopa hieman huolettaa häntä.

*kevään eka töyhtöhyppähavainto
päivän kohokohta, ehkä, koko viikon
sekä parasta että vähä huolettaa ku ehkä
koko kuun, vuoden
vuosikymmenen
vuosisadan
vuosituhannen
elämän (K5)*

Kuten olen edellä kuvaillut, kirjoittajat kertovat lintukohtaamisten olevan heille merkityksellisiä myös tunnetasolla. Sen lisäksi suuri osa kirjoittajista kertoo, että lintukohtaamiset ovat merkittäviä myös lajitunnistuksen ja oppimisen kannalta. Eräs kirjoittaja kertookin riemuitsevansa eniten siitä, kun näkee luonnossa etukäteen kirjoista tutkimiansa lajeja (K11). Aineiston mukaan lajitunnistus ja oppiminen ovatkin monille linturetkeilijöille asioita, jotka tuovat iloa, ja ne innostavat retkeilemään yhä enemmän.

Linnut tuovat minulle ihan valtavasti iloa, vielä enemmän nykyään kun olen tutustunut yhä useampiin lajeihin, oppinut tunnistamaan niitä ulkonäön ja laulun perusteella – – (K4)

Olen kovasti opetellut ja oppinut eri lintulajeja viime vuosina, vaikka lähtötasoni on todellakin ollut amatööri. Kävin yliopiston kautta "lintubongaus" kurssin, jonka kautta lintuja tuli opeteltua hyvin säännöllisesti. (K2)

Kurssi herätti kiinnostuksen jatkaa lintuharrastusta, ja uudet kiikarit kevään linturetkiä varten ovat ostoslistalla. (K3)

Lintujen tunnistaminen innostaa linturetkeilijöitä, siihen pyritään tietoisesti, ja esimerkiksi lajioppimiseen keskittyvät kurssit innostavat harrastamaan linturetkiä yhä enemmän. Lajitunnistus ja oppiminen lisäävätkin luonnon tuntemusta ja ympäristötietoisuuden lisääntymistä (Cantell &

Koskinen, 2004, s. 69). Luonnon tuntemuksen lisääntyminen koetaankin jo itsessään palkitsevana asiana, kuten seuraavassa otteessa:

Samalla voi oppia jotain uutta eli oppia tuntemaan Suomessa elävät lintulajit. Aiempi lajituntemukseni oli varsin vaatimaton. Tällä hetkellä se on kohtalainen, mutta oppimista riittää varmasti tuleviksi vuosiksikin. (K12)

Aineiston perusteella linturekkelijät kokevat lintujen ulkonäön, visuaalisuuden ja harrastukseen liittyvän estetiikan sekä lintujen ulkoisiin tuntomerkkeihin liittyvän lajioppimisen merkittävänä ja myös itsessään ilahduttavana asiana. Kuten Randlerin ym. (2024) tutkimuksessa lintujen näkyvyyden merkityksestä todettiin, lintujen näkyvyyden käyttäytymispiirre voi olla tärkeä näkökohta ihmisen ja linnun kohtaamisessa. Randlerin mukaan vähemmän näkyvillä olevat lintulajit ovat myös väestön keskuudessa vähemmän tunnettuja kuin enemmän esillä olevat lajit. (Randler ym., 2024, s. 32.) Aineistossani lintujen ulkonäköä ihasteltiin esimerkiksi niiden kauneuden ja uskomattomien yksityiskohtien takia (K9). Myös yksittäisten lajien erityistä kauneutta ihasteltiin, kuten esimerkiksi seuraavissa otteissa:

...miten kaunis onkaan vihattu merimetso. (K10)

Toisen vau-hetken koin, kun sain kotimaisemissani kiikareihini lähietäisyydeltä niinkin tavallisen lajin kuin tavin. Enpä ollut aikaisemmin sen kummemmin ajatellut kyseisen linnun ulkonäköä. Mutta tuolloin tuijottaessani haltioissani koirastavin upea pitsimäistä höyhenpeitettä en voinut olla hämmästelemättä ääneen kuinka kaunista luonnosta löytyykään. (K11)

Linnut koetaan merkityksellisinä paitsi estetiikan, yksityiskohtien ja ulkonäön, myös äänten, laulun ja ääntelyn takia. Linnunlaulun suurta merkitystä ihmiselle sekä lintujen äänten merkitystä lajioppimisessa korostetaan kirjoittajien teksteissä vähintään yhtä paljon tai jopa vielä enemmän, kuin eri lajien visuaalisten ominaisuuksien ja ulkoisten piirteiden merkitystä. Useampi kirjoittaja kuvaa kirjoituksissaan nimenomaan lintujen äänten tai linnunlaulun tuottamaa iloa tai merkitystä itselleen, ja linnunlaulun merkitystä ja lintujen ääniin liittyvää lajitunnistusta kuvataan monin sanakääntein. Eräs kirjoittaja kertoo olevansa erityisen kiinnostunut lintujen laulusta (K9) ja toinen kertoo opetelleensa tunnistamaan lintujen ääniä jo lapsesta saakka, ja oppimisen olevan edelleen innostavaa (K8). Lintujen tarkkailussa lintujen ulkonäkö ja äänet ovatkin molemmat omat lajinsa, ja seuraavissa otteissa kirjoittajat kertovat eri lintujen äänten tunnistamisen oppimisen merkityksestä:

Muistan myös viimesykyisen reissun toiselta koiran ulkoilutusreissulta, kun kuulin ensimmäistä kertaa elämässäni (tietoisesti) pyyn lähimetsässä. (K2)

Yhdessä sovittu linnunlauluretki toteutui kerran kotikylässäni – – Tarkoituksena oli kuulla ja tunnistaa lintujen ääniä. Meitä oli kymmenkunta hiljaista kulkijaa. Kuinka monta lintua kuultiin ja tunnistettiin, en muista mutta aika paljon niitä oli. Yksi jäi pysyvästi mieleen: helmipöllö. (K14)

Olen harjoitellut lintujen ääniä ja niiden laulujen variaatioita. Lintujen laulun kuunteluun kuuluu yllätyksellisyyttä, sattumaa, etsimistä, löytämisen iloa ja hyvää tuuria. Myös uudet sovellukset ovat helpottaneet lajien tunnistusta ja käytänkin Muuttolintujen kevät -sovellusta tai Merliniä lähinnä havaintojeni varmistamiseen. Linnut kun voivat laulaa eri puolilla Suomea eri murteilla, tai matkia toisiaan. – – Kevät onkin hieman hankalaa aikaa, kun ei voi oikein nukkua aamulla, eikä illalla, sillä jotkut lajit laulavat enemmän aamulla ja toiset taas enemmän illalla ja yöllä. (K9)

Linnun laulusta merkityksellisinä mieleen voi siis jäädä yhtäläillä se ensimmäinen oma varma lajitunnistus, kuin yhdessä kuultu ja tunnistettu linnunlaulu yhteisellä linnunlauluretkellä.

Kokeneemmalla linturetkelijällä haastetta lajitunnistukseen lisäävät saman lajin tuottamat erilaiset äänet ja kuulemaan ehtiminen – lintujen laulaessa keväisin lähes vuorokauden ympäri.

Aineistoni perusteella linturetkelijät kokevat hyötyvänsä linturetkelystä monin eri tavoin. Suhde luontoon näyttäytyy tämän luvun perusteella vahvistuvan linturetkelilyn myötä, sillä linturetkelijät kertovat ulkoilmassa viihtymisen lisääntyneen runsaasti heidän innostuttuaan linturetkistä.

Aineiston perusteella linturetkillä ja luonnon keskellä koetaan runsaasti positiivisia tunteita, ja sieltä haetaan rauhaa ja rauhoittumista sekä toisinaan myös helpotusta raskaaseen hetkeen. Linturetket auttavat linturetkeljiä rauhoittumaan luonnossa viipymisen, sekä lintujen tarkkailun vaatiman hidastamisen, pysähtymisen sekä hiljaisuuden myötä, ja luonnon ympäröimänä olemisen ja luonnossa viihtymisen kerrotaan vaikuttavan linturetkelijän omaan hyvinvointiin positiivisella tavalla. Luontosuhdetta vahvistavat myös lajitunnistus ja oppiminen; lintujen ulkoisten piirteiden ja äänien oppiminen koetaan merkityksellisenä, ja linturetkelijät kertovat saavansa runsaasti iloa myös siitä, kun he oppivat tuntemaan luontoa paremmin.

4.2 Relationaaliset kohtaamiset linturetkillä

*ja muiden hoilottaessa ikivihreitä mökissä
serkun kanssa vielä kuikuultiin
pohdittiin yhteislauluihin liittyvää ulkopuolisuutta
sisäistä tarvetta ajautua omiin oloihin
ja marginaaleihin*

*pöllö ei löytynyt mutta
toisemme taas syvemmin (K5)*

Ihmisten väliset kohtaamiset linturetkien yhteydessä saivat aineistossani jopa yllättävänkin suuren roolin. Se kertonee siitä, että myös linturetkien ympärille rakentuvat ihmissuhteet koetaan merkityksellisinä. Muita relationaalisten kohtaamisten teemaan kuuluvia asioita, joita tässä luvussa käsitellen, ovat ihmisen suhde paikkoihin, joista erityisesti lähiluonto ja lähiretkeily, ihmisen suhde luontoon ja lintuihin, filosofinen pohdinta ihmisen ja luonnon kanssaelämisestä ja yhteenkietoutuneisuudesta sekä lintujen mytologiset merkitykset.

Kirjoittajat kertovat, että linturetkelle lähdetään usein yhdessä, ystävien tai perheen kanssa. Eräs kirjoittaja toteaa myös, ettei yksin lähteminen retkelle niin innosta (K6). Linturetkien kerrotaankin olevan myös tapa ystävien tapaamiselle, ja kiinnostuksen linnuista kerrotaan yhdistävän ihmisiä, kuten seuraavissa otteissa:

– ja huomannut miten kiinnostus lintuihin tuntuu yhdistävän ihmisiä. (K4)

Linturetkeily on enenevässä määrin minulle myös tapa tavata ystäviä ja pikkuhiljaa olen saanut ystäviäni myös houkuteltua kiinnostumaan linnuista. (K9)

Linturetkelle siis lähdetään usein yhdessä, kiinnostus lintuihin yhdistää ihmisiä ja linturetkien myötä myös ystäviä on saatu kiinnostumaan linnuista. Muita linturetkelijöiden keskinäiseen ystävyyteen liittyviä teemoja aineistossani olivat ystävyyden syveneminen yhteisen lintuharrastuksen myötä sekä keskinäinen kilpailu yhteisessä harrastuksessa. Eräs kirjoittajista kertoo, kuinka ystävyyskin syvenee “samaa tahtia luontosuhteen kanssa”, kun eletään sama hetki yhdessä ja innostutaan uuden lajin löytymisestä vuodelle – tai koko elämälle (K8). Myös tämän alaluvun aloittanut runo kertoo ystävyyden syventymisestä yhteisen, vaikkakin tuloksettoman pöllöretken seurauksena. Kilpailuvietin toteutumisesta ystävyysuhteissa kerrotaan esimerkiksi seuraavissa otteissa:

Harrastus mahdollistaa myös pienimuotoisen kilpailuvietin toteutumisen entiselle urheilijalle. Hyvien ystävien kanssa kilpaillaan joka vuosi sitä kuka näkee eniten lintulajeja vuoden aikana (viime vuonna 121 lajia). Lintuharrastus syvensi samalla ystävyttäkin. (K12)

Ja niin me vanhat enemmän tai vähemmän kilpaurheilijat löysimme kilpalajin, joka sopi tyydyttämään kummankin kilpailuviettä, ei niin tosissaan, mutta kumminkin tosissaan. (K11)

Ystävyys-suhteiden syvenemisen ja kilpailuvietin toteutumisen lisäksi aineistossa mainitaan myös uudet tuttavuudet, joita linturetkien yhteydessä voi kohdata. Eräs kirjoittaja kertoo, että mukavia ihmisiä tapaa nykyään kiikarit kaulassa, ja syyksi hän arvelee lintuharrastuksen suosion nousua (K9). Muita linturetkeilijöitä kutsutaan muutamassa tekstissä tavallisesti ”kiikarikansaksi” ja heidän kerrotaan olevan helposti lähestyttävää väkeä. Kirjoittajien mukaan tämä kiikarikansaksi kutsuttu samanhenkisten joukko neuvoo, jakaa tietämystään sekä antaa vinkkejä toisille linturetkeilijöille. Linturetkeilijän mieltä lämmittää myös yhteisöllinen ilmapiiri, jossa keskustelun avaaminen toisten linturetkeilijöiden kanssa, kokemusten jakaminen, kysymysten esittäminen ja jopa välineiden (kiikarit, kaukoputki) lainaaminen on koettu helppona.

On ollut hauska huomata kuinka paljon meitä lintuihin ”höyrähtäneitä” Suomessa onkaan. Tällainen samanhenkisyys ja yhteisöllisyys lämmittää mieltä. Keskusteluissa jaetaan avoimesti kokemuksia, annetaan neuvoja ja vinkkejä. Kiikarikansaa on helppo lähestyä. (K11)

Paikalla on ollut useita tietäjiä, kirjallisuutta, hyviä kiikareita ja jopa kaukoputki. Olen saanut katsella valmiiksi tunnistettuja lintuja, kysellä ja keskustella. (K14)

Uusien tuttavuuksien ja niin kutsutun kiikarikansan lisäksi muutamissa teksteissä mainittiin myös vanhat ja kokeneet lintutietäjät. Eräessä tekstissä pohditaan, että jokainen lapsi ansaitsisi tilaisuuden päästä linturetkille, ja kuulla vieressä istuvan, vanhan lintumiehen tarinointia linnuista (K10).

Sen lisäksi, minkälaisia ihmissuhteita linturetket mahdollistavat, kirjoittajat kertovat linturetkelyn tuovan mukanaan myös tutustumista uusiin paikkoihin, joihin ei muuten olisi tullut mentyä. Erityisesti lähiluonnon merkitys linturetkien ympäristönä korostuu aineistoni teksteissä. Linturetket antavat lintuharrastajalle mahdollisuuden tutustua omaan lähiympäristöönsä paremmin, ja tämä voi syventää heidän suhdettaan oman lähiympäristönsä lisäksi myös sitä ympäröivään luontoon. Linturetkelyn ansiosta lähiympäristöstä on myös löytynyt uusia kohteita ja retkeily lähiympäristössä on opettanut näkemään luontoa ja lähiympäristöä eri tavalla, kuten seuraavissa otteissa kerrotaan:

Lähiympäristöstäkin on tullut tutuksi paikkoja, joissa muutoin tuskin olisin välttämättä tullut käyneeksi. (K11)

Lintuharrastus on opettanut näkemään luontoa ja lähiympäristöä eri tavalla. Retkelle lähteminen ei tarkoita enää sitä, että retki alkaa jostain virallisen retkikohteen lähtöpaikalta. – – Lintuharrastus on auttanut tutustumaan luontokohteisiin ihan uudella tavalla niin kotikunnassa kuin muuallakin. Olen oppinut tutustumaan muun

muassa oman kaupungin lintutorneihin. Lomareissulla tarkoituksena ei ole enää ajaa määränpään mahdollisimman pian vaan välillä pysähtytään katsomaan matkan varren lintutornit (ja hienot luontokohteet). (K12)

Kuten edellä oleva kirjoittaja kertoo, lähiympäristön lisäksi myös sen tarjoamat lintutornit ovat tulleet tutuiksi linturetkelyn myötä. Retki ei kirjoittajan mukaan myöskään enää välttämättä ala jonkun valmiiksi määritellyn retkikohteen portilta, vaan linnut mahdollistavat sen, että linturetki voi alkaa mistä tahansa. Myös käsitys nopean määränpään pääsyn tavoitteesta on lintuharrastuksen myötä vanhentunut, sillä pysähtyminen lintutorneille matkan varrella on muuttanut retkeilyharrastuksen luonnetta.

Kirjoituksissa korostuukin ajatus lähelle menemisestä ja kokemukset siitä, että yleensä lintuja havaitakseen ei tarvitse mennä kauas. Suuri osa kirjoittajista kertookin, että heidän linturetkensä suuntautuvat pääasiassa lähelle omaa kotia. Lähelle menemisen mahdollisuus nähdään aineistossani yhtenä linturetkelyn hyvistä puolista, kuten seuraavassa otteessa:

Lintu- ja luontoretkeä voi tehdä mainiosti kaupungissa; ei tarvitse matkustaa kansallispuistoon eikä edes isoon metsään. Helsingin rannat, saaret ja lähiluonto antavat mahdollisuuden elää luonnon ja lintujen kanssa vieretysten, riittää kun lähtee ovesta ulos tai matkustaa ihan lähelle. (K10)

Linturetkely ei siis välttämättä vaadi siirtymistä juuri lähialuetta kauemmas. Eräs itsensä elämäntapabongariksi määrittelevä kirjoittaja kertoo, että jopa jokainen katse ikkunasta omalle lintulaudalle tai roskapussin vieminen ulos voi olla hänelle merkityksellinen linturetki (K8). Tämän lisäksi linnut voivat myös luoda ihmiselle retkiolosuhteet tulemalla omaan pihapiiriin, kuten yksi kirjoittajista toteaa:

Linnut tuovat luonnon lähelle, kun ne tulevat pihapiiriin. Metsissä, soilla, niityillä ja rannoilla ne ovat omassa elinympäristössään, olennainen osa luontoa. (K14)

Linturetki voi siis tapahtua niinkin lähellä, kuin omassa keittiössä ikkunan välityksellä, tai omalla pihalla. Toisinaan lintujen perässä mennään kuitenkin myös kauemmaksi kotoa, mutta ei välttämättä usein. Eräs kirjoittajista kertookin menevänsä kauemmas linturetkelle lähinnä etsimään tiettyjä lajeja, joita ei kodin ympäristössä tai pyöräilymatkan päässä ole:

Liikun pääasiassa kotini lähellä kävellen tai pyörällä, tai pyöräilen hyviin lintupaikkoihin hieman kauemmas kotoa. Muutaman kerran keväällä/kesällä teen autolla linturetken jonnekin takuuvarmaan paikkaan – ja näistä etsin tiettyjä lajeja, joita ei kotini ympäristössä ole. (K9)

Poikkean usein matkojen varrella lintutorneille ja toisinaan teen erikseen retkiä torneille viikonloppuisin – – mutta en juurikaan esim. matkusta kauas tai aja autolla lintuja bongatakseni. (K8)

Aineistosta kumpuavan lähiretkiteeman myötä voi päätellä, että myös linturetkely voi olla lähimatkailua parhaimmillaan. Aineiston perusteella linturetkely voi myös muuttaa ihmisen suhdetta lähiympäristöön ja luontoon, sillä se auttaa tutustumaan lähiluontoon paremmin viemällä retkeilijän paitsi useammin ulos, myös sellaisiin uusiin paikkoihin lähiympäristössä, joihin ei muuten tulisi mentyä. Tämä kaikki voi auttaa näkemään läheisen, arkisen ympäristön uudelleen, mihin ajatus lähimatkailusta perustuu (Rantala ym., 2020; Salmela ym., 2021).

Linturetkille voi siis lähteä suunnitellusti erikseen ja linturetki voi tapahtua jopa omassa keittiössä ikkunan välityksellä tai omalla pihalla. Tämän lisäksi tavallisesta hetkestä voi tulla linturetki myös spontaanisti, suunnittelematta ja odottamatta, kuten seuraava kirjoittaja kertoo:

Spontaani linturetki syntyi myös eräällä Helsingin reissulla, jolloin törmäsin puolivahingossa harmaahaikarakaksikkoon iltahämärässä erään puiston sillalla. (K3)

Linturetkely voi erilaisten ihmisten kohtaamisen ja sekä lähellä että kauempanakin sijaitseviin uusiin paikkoihin tutustumisen lisäksi tuottaa myös erilaisia kohtauksia lintujen ja luonnon kanssa. Erään kirjoittajan mukaan erilaiset kohtaukset lintujen kanssa ovat merkityksellisiä (K6), ja toinen kertoo rakastavansa näitä omia, pieniä, arkisia linturetkiä ja kohtauksia luonnossa (K10).

Aineistoni perusteella lintujen kohtaaminen koetaan tärkeänä ja merkityksellisenä osana omaa elinympäristöä. Erityisellä tavalla tätä kuvaa runomuotoinen teksti, joka kuvailee lintujen käyttäytymistä, näkyvyyttä ja kuulamista vuoden kierron mukaan. Teksti korostaa lintujen merkitystä kirjoittajan omassa elinympäristössä ja sen äänimaisemassa, ja se käy läpi koko vuoden kierron siitä näkökulmasta, mitä lintujen vuodenkierrossa tapahtuu kuukausi kuukaudelta. Alla otteita tästä, pitkäköstä tekstistä:

Tammikuussa ruokintapaikkojen tiaisten äänetön vierailu, tikkojen naputus puunkolojen käypäjoilla, vaeltavan pyrstöiaisparven terävä säksytys puiden latvustoissa.

Helmikuussa pöllöjen huhuilu, talitinttien titityy alkaa, talven taittumisen airueita. – –

Huhtikuussa muuttavat töyhtöhyypät valtaavat keväiset pellot joutsenten ja hanhien kera, peipposet saapuvat öisin massoittain, aamuisin metsät soivat siksi peipposia. – –

Elokuussa on hiljaisempaa, ruisräökkä piilotellen kertoo olemassaolostaan. – –

Lokakuussa hanhiaurojen kalkatus kertoo hyvästeistä, me muutamme. – – (K13)

Edellisessä otteessa näkyy, miten ihminen havainnoi lintujen vuotta, ja kuinka myös ihmisen vuoden kierto kulkee näiden samojen, jaettujen rytmien mukaan. Ihmisen suhde luontoon ja luonnon suhde ihmiseen näyttäytyykin tässä tekstissä yhteisenä matkana. Lintujen vuoden kierrolla näyttää olevan ihmisen elämässä suurempi merkitys, kuin olemme ehkä osanneet ajatella: Lintujen tietyt käyttäytymismallit, kuten kevät- ja syysmuutto ja toisaalta taas hiljaisuus tiettyinä kuukausina kuuluu olennaisena osana myös ihmisen kokemiin havaintoihin vuoden kierrosta ja ajan kulusta, ja tämä vahvistaa ajatusta lintujen ja ihmisten vierekkäisestä ja osittain yhteisestä elämän kulusta.

Myös muiden kirjoittajien teksteissä on ajatuksia elämästä luonnon ja lintujen kanssa vieretysten (K10). Tämä ajatus resonoi myös relationaalisen lähestymistavan kanssa, jossa ihmisen ja muun luonnon olemassaolo ymmärretään kaikkien lajien kanssaolemisenä (esim. Lummaa, 2020, s. 281). Eräs kirjoittaja pohtiikin kaikille tuttujen lintuaiheisten sanontojen taustaa ja ihmisen lintusuhdetta seuraavassa otteessa:

Mukava ja helppo osoitus lintusuhteesta on tuttu loru kevääntulosta: ”Kuu kiurusta kesään, puoli kuuta peipposesta, västäräkistä vähäsen, pääskystä ei päivääkään. – – Lempilintu, sielunlintu, vapaa kuin taivaan lintu – suhde lintuihin määrittyy meille monin tavoin ja voi johdattaa filosofiseenkin pohdintaan. Mitä on linnun vapaus? Liekö vertaus linnun vapaudesta vain lentämään kyvyttömän ihmisen kuvitelma ja haave. (K14)

Aineistossani runsas filosofinen pohdinta linnun ja ihmisen yhteisestä matkasta sekä erityisen lintusuhteen näkyminen tutuissa loruissa kertovat siitä, että linnut ovat merkityksellisiä ihmiselle monella tapaa, ja niiden kanssa koetaan jaettavan yhteistä matkaa.

Miten luonnon ja ihmisen kanssaoleminen sitten näyttää linturetkillä? Luonnossa vietetty aika ja retkeily ovat merkittävässä osassa siinä, että luontoyhteyden syntyminen ja sen kokeminen ovat ylipäänsä mahdollista, sillä, kuten tässä tutkimuksessa on todettu aiemminkin, luontosuhde voi vahvistua vain luonnossa olemalla (Hitchings, 2013). Alla olevassa otteessa aineistostani eräs kirjoittaja kuvaa luonnon ja retkeilyn, sekä kokemansa luontoyhteyden merkitystä:

Luonto ja retkeily ovat elämäni tärkeimpiä asioita. Ilman metsää ja sen elämää mieleni käy apeaksi, minusta ikään kuin puuttuu jotain. Kuollessa ihmiset usein

pyytävät nähdä ulos, taivasta, metsää, merta. Meissä on syvään rakennettu tarve olla osa luontoa. Haluan vaalia tätä luontoyhteyttä, niin paljon se tuo iloa ja rauhaa. (K7)

Edellisen otteen kirjoittaja kertoo omasta tarpeestaan luontoyhteyden vaalimiseen, ja siitä kuinka luontoyhteys tuo hänelle iloa ja rauhaa. Luonnon (ja lintujen) suhteen ihmiseen ja ihmisen suhteen luontoon (ja lintuihin) voidaankin ajatella olevan monella tapaa vuorovaikutuksellista ja yhteenkietoutunutta (ks. esim. Lummaa, 2020, s. 273–274). Osa aineistoni teksteistä sisältääkin filosofista pohdintaa ihmisen ja linnun yhteiselosta, kuten edellisissä otteissa. Myös seuraavassa otteessa pohditaan, miten lintujen tavat sopeutua ympäristöön voivat tarjota selityksiä myös ihmisen käyttäytymiselle:

Aloitin viime vuonna evoluutiopsykologian sivuaineen, ja sen myötä kiinnostus lintuihin on vielä lisääntynyt. Sivuaine on opettanut miten lintujen moninaiset tavat sopeutua ympäristön vaatimuksiin kertovat paljon myös ihmisistä ja tarjoavat selityksiä ihmisen käyttäytymiselle. Samat evoluution lanalaisuudet ovat muovanneet meitä ja lintuja ja muita eliöitä... (K3)

Lintujen merkityksellisiin kohtaamisiin liittyy aineistossani näiden filosofisten pohdintojen lisäksi myös ajatuksia lintujen mytologisista merkityksistä, kuten linnun kokemisesta viestinä tai sanansaattajana. Aineistoni mukaan tietyn lajin havaitsemiseen voi liittyä esimerkiksi voimakkaita muistoja tietyistä tilanteista tai henkilöistä. Suurin osa koetuista mytologisista merkityksistä aineistossani liittyi lintujen kokemiseen lohduttajana, kuten esimerkiksi seuraavissa otteissa:

Yksittäiset lintuhavainnot voivat mennä syvälle tunteisiin, kun havainto osuu oikeaan hetkeen, johonkin merkitykselliseen elämänvaiheeseen ja tapahtumaan. Joitakin kymmeniä vuosia sitten pihallani oli sinirinta, yksin. Ehkä se oli harhautunut muuttoparvesta ja lauloi siksi niin äänekkäästi, että sen havaitsin. Minulle se oli viestintuoja, lohduttaja: ”Kuuntele, miten kauniisti laulan! Katso, miten värikäs olen!” (K14)

Viimeisin muistoni linnuista liittyy viime viikolla tapahtuneeseen tilanteeseen: olin koiran kanssa leinkillä, ja surin saamaani uutista, kun lapsuuden koirani oli menehtynyt vuorokautta aiemmin. Ylitseni lensi oletettavasti varpushaukka, joka tuntui lohduttavalta. En enää itkenyt, vaan rauhoitin seurattessani lintua. Lintu tuntui viestiltä. (K2)

Tällaiset mytologiset merkitykset voivat olla läsnä tietyn lajin sattuessa paikalle niin linturetkellä kuin kotipihallakin. Linnun kokeminen lohduttajana voi syventää entisestään koettua lintu- tai luontosuhdetta.

Linturetkely mahdollistaa siis lukuisia erilaisia relationaalisia luontosuhteita. Nämä suhteet näyttäytyvät ensinnäkin ihmisten välillä: Linturetki on monille retkeilijöille tapa tavata ystäviä, ja retkelle lähdetään mieluummin yhdessä kuin yksin. Linturetkillä tavataan myös uusia ihmisiä, joista teksteissä on mainittu niin sanottu “kiikarikansa”, eli muut linturetkelijät, sekä “vanhat tietäjät”, jotka jakavat vuosien saatossa kertynyttä tietämystään. Lukuisten ihmissuhteiden lisäksi linturetkillä muodostuvissa luontosuhteissa tärkeitä ovat myös suhteet paikkoihin, joista aineistossani korostuu suhteen syventyminen lähiluontoon, sekä tutustuminen lähellä sijaitseviin paikkoihin uudella tavalla.

Muita relationaalisia linturetkillä muodostuvia suhteita ovat linturetkelijän suhteet lintuihin ja luontoon sekä ihmisen ja luonnon suhteiden yhteenkietoutuminen: kohtaamiset lintujen kanssa koetaan merkityksellisinä ja retkeily voi mahdollisesti myös syventää retkeilijän kokemaa luontoyhteyttä, tai ainakin tarjota tilaisuuden syvemmän yhteyden kokemiselle luonnon ja lintujen kanssa. Aineisto sisältää myös filosofista pohdintaa lintujen ja ihmisten jaetusta vuoden kierrosta, joka kertoo ihmisen yhteenkietoutuneisuudesta luonnon kanssa, sekä ihmisen ja lintujen suhteen, lintusuhteen, näkymisestä yleisesti tunnetuissa sanonnoissa. Lintujen mytologisista merkityksistä aineistossani korostui erityisesti kokemus linnuista lohduttajina. Eräänlaisesta relationaalisesta luontosuhteesta puhutaan myös silloin, kun puhutaan lintujen ja luonnon suhteesta ihmistä kohtaan. Osa siitä on nähtävissä jo tässä luvussa esimerkiksi linturetkien tarjoamissa mytologisissa luontosuhteissa, joiden myötä lintujen ajatuksia ja tarkoitusperiä voimme kuitenkin vain arvailla. Tähän teemaan keskitynkkin seuraavassa luvussa, jossa katse kääntyy luontosuhteisiin lintujen ja luonnon näkökulmasta.

4.3 Huolenpito ja monilajinen vieraanvaraisuus

Samalla ajatus on vahvasti se, että nämä salaisuudet täytyy säilyttää. Kokemuksia ei voi monistaa eikä ympäristöjä pilata väkijoukoilla. En halua matkustaa vangitsemaan ketään tiettyä siivekästä tyyppiä omalle listalleni tai kuvaani. Kohtaamiset on aina luonnon päätöksiä ja me ihmiset vaan vieraita, meidän pitää olla hiljaa. (K10)

Sen lisäksi, miten linturetkelivä ihminen itse hyötyy linturetkistä, tai minkälaisia relationaalisia suhteita linturetkillä voi muodostua, kirjoituskutsuun vastanneet kirjoittajat nostavat esille myös lintujen ja luonnon näkökulman. He tuovat esiin erilaisia ajatuksia lintujen ja luonnon hyvinvoinnin merkityksestä, omasta käyttäytymisestään linturetkien aikana suhteessa luontoon ja lintuihin ja yhteiskunnan vastuusta liittyen lintujen ja luonnon hyvinvointiin. Kirjoittajien teksteissä nousee

esiin myös ajatus lintujen alueen kunnioittamisesta, lintujen häiriintymisen välttämisestä ja ihmisen roolista vieraana lintujen kodissa, kuten esimerkiksi tämän alaluvun aloittavassa otteessa.

Kuten Höckert ja Rantala (2024) kääntävät katseen molemminpuoliseen hyvinvointiin monilajisessa yhteisössä (Höckert & Rantala, 2024, s. 9), ajatus monilajisesta hyvinvoinnista nousee myös linturetkelijöiden kirjoituksissa esiin. Teksteistä huokuu kysymys siitä, kuinka linnut voivat ja onko linnuilla kaikki hyvin, kuten seuraavassa otteessa runosta:

*– – pikkuvarpusjengiin
ilolanpuistossa hoilotti
nii kovaan ääneen että onko hätä,
vai mikä epäilyttävämpää:
onko kaikki hyvin, onko? (K5)*

Kuten edellinen runo kertoo, linturetkelijoille ei ole tärkeää vain se, millä tavoin ihminen itse retkistään hyötyy, vaan uteliaisuus lintujen hyvinvointia kohtaan herättää heissä kysymyksiä ja huolta. Tässäkin tapauksessa runous voi pysäyttää pohtimaan omaa myötätuntoamme tai sitä minkälaista sen pitäisi olla, kuten Koistisen ja Karkulehdon artikkelissa, jonka mukaan ihmisten myötätunnon puutteen järjettömyys tulee esiin siinä, millä tavalla kohtelemme metsiä, soita ja muita ei-inhimillisiä olentoja (Koistinen & Karkulehto, 2021, s. 65).

Aineistosta nousee esiin myös linturetkelijöiden ymmärrys siitä, että vastuu lintujen hyvinvoinnista on ihmisillä ja ihmisten yhteiskunnalla. Vaikka suurimman vastuun luonnon tilasta nähdään kuuluvan yhteiskunnalle, kirjoittajat pohtivat keinoja auttaakseen lintuja selviämään, kuten esimerkiksi seuraavassa otteessa:

Pihalintujen ruokinta on helppo vastuunotto lintujen turvaksi. Voin ostaa siemenpussin aina kun edellinen tyhjenee, mutta mitä voin tehdä turvatakseni lintujen elinolot luonnossa. Vastuu pitää koko yhteiskunnan, ihmiskunnan, tiedostaa ja toimia määrätietoisesti ja laaja-alaisesti. (K14)

Ajatus lintujen hyvinvoinnin vaalimisesta ja siitä mitä voimme lintujen ja luonnon hyvinvoinnin eteen tehdä johdattaakin hoivan käsitteeseen, jonka Höckert ja Rantala kehottavat laajentamaan aiemmin huomiotta jätettyihin lajeihin (Höckert & Rantala, 2024, s. 4), eli ihmisistä kohti kaikkia muita lajeja, kuten lintuja. Myös planetaarinen näkökulma korostaa luonnon monimuotoisuutta

korostavan hyvinvoinnin vaalimista, säästämistä ja säilyttämistä (Koistinen & Karkulehto, 2023, s. 68).

Lintujen vähenemistä on seurattu useissa aiemmissa tutkimuksissa (ks. esim. Punaisen kirjan verkkopalvelu, 2019), ja se on huomioitu myös lintuharrastajien keskuudessa (Maailman linnuston tila, 2026). Myös aineistostani kumpuaa linturetkeilijöiden huoli lintujen määrän muutoksista ja vähentymisestä, ja ennen niin yleisiä ja tavallisia lajeja kaivataan tänä päivänä haikeudella, kuten seuraavissa otteissa on nähtävissä.

Tieto elinympäristöjen heikkenemisestä ja uutiset lintujen vähenemisestä huolettaa!
(K8)

Lapsuudenkodin yllä kaartelevien tervapääskyjen lento oli kiehtovaa seurattavaa. Kevät- ja syysmuuton aikaan satojen arktisten lintujen upeat muodostelmat ylittivät tienoon. Niitä havaintoja kaipaam. (K14)

Kaivatun lajin kohtaaminen voi tuntua haikean koskettavalta ja toisaalta aiheuttaa suurta iloa lintuharrastajassa, kun hän kohtaa tutun lajin vuosien takaa. Eräässä kirjoittajassa haikeutta herättää kottaraisen kohtaaminen – tosin nyt yksittäisenä vierailijana, yksilönä, eikä samanlaisessa suuressa parvessa, kuten joskus kauan sitten. Toinen kirjoittaja taas riemuitsee talven jälkeisistä kohtaamisista, kun muuttolinnut palaavat taas pesimäseuduilleen vaarallisesta matkasta selvittyään.

– – Vähitellen kottaraiset vähenivät, kai melkein hävisivät. Muistan, kuinka koskettava havainto oli Kaisaniemen puiston nurmikolla tepasteleva kottarainen keväällä 2015. En ollut nähnyt kottaraista vuosikymmeniin. (K14)

Oi sitä ilon tunnetta, kun äänen kuulee ja satakieli on selvinnyt pitkästä ja vaarallisesta matkasta ja laulaa taas vakiopaikallaan! (K9)

Näiden kohtaamisten koskettavuus kertoo linturetkeilijöiden kokemasta tarkkaavaisuudesta, huolesta ja myötätunnosta lintuja kohtaan ja ehkä myös kaipuusta niitä aikoja kohtaan, kun linnuilla oli asiat paremmin. Ne kertovat myös siitä ilosta, joka purkautuu koetun myötätunnon ja huolen jälkeen, kun kohtaa vähentyneen tai muuttomatalla olleen lajin uudelleen pitkän ajan jälkeen.

Voidakseen huolehtia monilajisesta hyvinvoinnista, tarvitaankin ihmettelyä ja tarkkaavaisuutta, kuten myös Van Dooren (2016) toteaa puhuessaan valppauden vaalimisesta (Van Dooren, 2016, s. 2–3). Myös Höckert ja Rantala (2024) korostavat uteliasta asennetta muunlajisia kohtaan (Höckert

& Rantala, 2024 s. 3). Aineistossani on nähtävillä myös linturetkillä herääviä ajatuksia ihmettelevästä asenteesta lintuja ja luontoa kohtaan, kuten seuraavassa otteessa:

Omista retkistäni huomaan, kuinka herkkyys kuulla, nähdä ja havainnoida lintuja kehittyy – – Tärkeintä ei koskaan ole lajitunnistus tai bongauksen lukumäärä, vaan ihmettely. (K10)

Uteliias ja ihmettelevä asenne sekä toive lintujen hyvinvoinnista ja huoli lintujen vähenemisestä ovat mahdollisesti osaltaan vaikuttaneet siihen, että linturetkelijät arvioivat myös omaa toimintaansa linturetkillä kriittisesti ja toivovat, ettei oma retkeily häiritsisi lintuja. Eräs kirjoittaja kertoo, että koska lintujen hyvinvointi on ensisijaisen tärkeää, hän välttää menemästä liian lähelle (lintuja) (K8).

Kuten Aas ym. (2024) lintu-matkailijoiden käytöstä tutkivassa tutkimuksessa todettiin, suurin osa lintumatkailijoista ei aiheuttanut linnuille häiriöitä, ja että lintujen häiritseminen oli yleisesti ottaen ei-toivottua ja sitä pidettiin sopimattomana. Siitä huolimatta tutkimuksen tuloksissa todettiin, että lintujen häirintää tapahtui yllättävän paljon myös kokeneiden lintuharrastajien toimesta. (Aas ym., 2024, s. 44.) Huoli muiden harrastajien, tai uusien ja tietämättömien harrastajien harjoittamasta lintujen häirinnästä, sekä toive uusien lintujen tarkkailijoiden ohjeistamisesta tuleekin esiin kirjoittajien teksteissä:

Harmittaa, kun jotkut menevät liian lähelle lintuja ja niiden pesiä vain saadakseen parempia kuvia. (K8)

Minulle on erittäin tärkeää se, että en häiritse lintuja havainnoidessani. Hämmästelen sitä, kuinka jotkut valaisevat lintuja pimeällä esimerkiksi pinnojen tai hyvien kuvien toivossa. Myös atrapin käyttö (linnun äänen soittaminen jostain laitteesta linnun esiin kutsumiseksi) käyttö on paheksuttavaa. Nämä kummatkin voivat stressata lintuja. – – Toivon, että uusia harrastajia valistetaan lintuja kunnioittavaan harrastukseen, jossa pääasia ei ole omissa suorituksissa ja kilpailussa, tai tuotoksissa, vaan näissä upeissa luonnon ihmeissä, jotka saamme toivottavasti säilyttää ja joiden hyvinvointiin voimme omalla toiminnallamme vaikuttaa. (K9)

Tämän lisäksi muutamassa tekstissä arvioidaan myös omaa aiempaa linturetkihistoriaa kriittisesti, ja pahoitellaan aloittelevan lintuharrastajan ymmärtämättömyydestä johtunutta lintujen häirintää, joka on jäänyt vaivaamaan mieltä. Ymmärryksen lisääntyminen, myötätunto muita elollisia kohtaan ja katumus omasta ajattelemattomuudesta ajaa linturetkelijän kysymään oikeutusta toiminnalleen ja jopa pyytämään linnulta anteeksi omaa aiempaa käytöstään:

edelleen hävettää ku kerran säikytin meriharakan ku erehdyin ottamaan askeleen liian lähelle saadakseni vähän paremman kuvan, anteeksi (K5)

Aloittelevana lintuharrastajana joskus menin liian lähelle ja säikäytin kuovin matkoihinsa, se harmittaa vieläkin. En osannut aluksi ajatella asiaa ollenkaan lintujen kannalta: miltä niistä tuntuu kun tuijotamme ja tunkeudumme liian lähelle. Onko meillä oikeus tehdä niin? (K8)

Edelliset otteet kertovat siitä, että kirjoittajat kokevat ymmärtävänsä myös omien linturetkiensä voivan vaikuttaa lintuihin negatiivisesti. He kertovat myös kokevansa myötätuntoa lintuja kohtaan siinä määrin, että pyytävät anteeksi. Nämä kirjoittajien ajatukset resonoivatkin Kukkamäen (2022) tutkimuksen kanssa, jossa todettiin, että tarkkaavainen ja paljon luonnossa liikkuva näkee luonnossa tapahtuvat muutokset ja luonnon hädänalaisen tilan (Kukkamäki, 2022, s. 132–133).

Toisinaan linnut osaavat kertoa, jos ihmisen toiminta häiritsee niitä. Kuten Cahoon ym. (2025) kertovat artikkelissaan merikotkakariskunnan häiriintymisestä rauhallisten vaeltajien tarkkailuista ja kotkien selvästä häiriintymisen osoittamisesta ja varoittelusta (Cahoon ym., 2025, s. 10), ihmiset tarvitsevat herkkyyttä nähdä ja kuulla, kun linnut yrittävät kertoa, että he eivät ole tervetulleita lähemmäs. Aineistossani eräällä kirjoittajalla oli myös omakohtainen kokemus linnun reviirivaroittamisesta, josta seuraava ote kertoo:

Utsjoen pohjoisempi linturetki osui sattumalta kohdalleni Nuorgamissa Pulmankijärvellä. Rauhallisen kuljeskeluni kohti järven eteläpäästä pysäytti piekana. Ensin varoitushuudoilla, sitten näyttäytymällä, mutta melko korkealla yläpuolellani. (K14)

Runsas liikkuminen luonnossa ja lintujen käyttäytymisen tarkkailu voi myös auttaa linturetkeilijöitä ymmärtämään lintujen lähettämiä varoituksia ja viestejä. Toisaalta Aas ym. (2023) tutkimuksessa havainnoitiin lintuharrastajia, joista osa ei ymmärtänyt lintujen selviä varoituksia ja merkkejä siitä, milloin ihminen tulee liian lähelle, ja harrastajat tulkitsivat lintuja niiden selvistä varoituksista huolimatta virheellisesti niin, että ne eivät häiriintyisi (Aas ym., 2023, s. 44). Kun ihminen häiritsee lintuja retkillään ja aiheuttaa käytöksellään lintujen häiriintymistä joko ajattelemattomuuttaan tai varovaisuudesta huolimatta, ei lintujen suhde retkeilevään ihmiseen välttämättä näyttäydy ystävällisenä tai vierailua millään tavalla hyväksyvänä. Tällöin voi käydä niin, että linturetki aiheuttaa linnuissa negatiivista suhtautumista retkeileviä ihmisiä kohtaan.

Tämä kaikki kertoo siitä, että tarkkaavaisuutta ja valppauden vaalimista tarvitaan, jotta voidaan oppia havainnoimaan monilajista yhteisöä ja kunnioittamaan muunlajisten tarpeita. Eräs kirjoittaja kertookin, että kunnioitus lintujen aluetta kohtaan on hänelle todella tärkeää (K8), ja toinen

kirjoittaa, että lintujen kunnioittaminen on lintuharrastuksen a ja o (K9). Muissakin kirjoituksissa korostuu teema kunnioituksesta, kuten esimerkiksi seuraavassa runossa:

*tarkkailen lintua niin ku toivoisin sen mua:
kunnioittavasti, etäältä
voinnista, kuulumisista kiinnostuneena
jättäen lähemmän tutustumisen alotteen (K5)*

Kuten edellisessä runossa, myös muissa aineiston teksteissä näkyy kunnioitus lintuja kohtaan ja ymmärrys ihmisen roolista vierailijana. Kunnioitus muunlajisia kohtaan voi auttaa lintuharrastajia ymmärtämään myös lintujen tilan tarpeen. Tämän asian syvä ymmärtäminen huokuu muutamissa aineiston teksteissä, kuten esimerkiksi seuraavassa oteesta:

Linnut viihtyvät paremmin siellä missä ihmiset antavat niille tilaa. (K12)

Tämä ote kertoo ymmärryksestä lintujen tilan tarvetta kohtaan ja siitä, että meillä ihmisillä on valta ja vastuu tämän tilan antamisesta linnuille. Myös Höckert ja Rantala (2024) pohtivat artikkelissaan sitä, miten voisimme tehdä tilaa Toisille ja toiseudelle. Luontoalueet, joissa linturetkeiljät ovat vain käymässä, ovat kuitenkin lintujen aluetta ja monilajisen yhteisön koti.

Ihminen on luonnossa ja lintujen reviiereillä aina vieraana, ja on tärkeää pyrkiä minimoimaan näistä vierailuista aiheutuva häiriö, lähtien ihan niistä äänistä, jotka aiheutuvat siitä, kun ihminen liikkuu luonnossa (Cahoon, 2025, s. 14–15), tai retkeilijän ajattelelemattomasta käytöksestä. Ajatukset lintujen kodista ja lintujen alueesta, sekä siitä että ihmisen on luonnossa liikkua muistettava, että hän on linturetkellä vain vieraana, tulee aineistossani esiin muun muassa näissä seuraavissa teksteissä:

On etuoikeus, että saan olla puhtaassa luonnossa, lintujen omalla elinpiirillä. (K7)
Linnuillekin on annettava kotirauha! (K8)

Kuten aineistoni kirjoittajatkin toivovat, monilajisen vieraanvaraisuuden osoittaminen lintuja kohtaan on tärkeää. Mutta se on tärkeää myös siksi, että voisimme saavuttaa tilan, jossa myös linnut osoittaisivat vieraanvaraisuutta meitä kohtaan ja toivottaisivat meidät jatkossa myös uudelleen tervetulleiksi, jotta nämä tilat pysyisivät avoinna myös meille, kuten Höckert ja Rantala asian muotoilevat (Höckert & Rantala, 2024, s. 10).

Useilla aineistoni kirjoittajilla on ollut mielessään monilajisen vieraanvaraisuuden huomioiva, huomaavainen luontosuhde kirjoituskutsuun vastatessaan. Tästä huomaavaisesta luontosuhteesta esimerkkinä toimii seuraava runo, joka kertoo lintujen tilaa kunnioittavista sekä mahdollisimman vähän häiriötä aiheuttavista vierailuista lintujen alueella:

*paikkaan tutustuminen, lintuihin tutustuminen, paikan lintuihin tutustuminen,
lintujen paikkoihin tutustuminen, poistuminen samaa tietä mitä tulin
takaperin, pitkin omia jalanjälkiäni (K5)*

Lintujen ja luonnon hyvinvointi ovat linturetkeilijöille tärkeitä asioita, ja tämä teema korostuu aineistossani varsinkin niiden kirjoittajien keskuudessa, jotka ovat harrastaneet linturetkelyä jo pidemmän aikaa tai jotka kertovat lintujen tarkkailun olevan heille elämäntapa. Rungas luonnossa liikkuminen on auttanut näkemään siellä tapahtuvat muutokset, ja se herättää linturetkelijöissä myös negatiivisia tunteita. Esimerkiksi lintujen väheneminen aiheuttaa linturetkelijöissä huolta, ja se saa heidät pohtimaan huolenpitoa ja ihmisen vastuuta monilajisesta hyvinvoinnista. Kirjoittajat nostavat tärkeinä teemana esiin ihmettelevän ja kunnioittavan asenteen luontoa ja lintuja kohtaan, joka kertoo huomaavaisuudesta linturetkelijöiden luontosuhteissa.

Silloin kun ihminen häiritsee lintuja retkillään ja aiheuttaa käytöksellään lintujen häiriintymistä, ei lintujen suhde retkeilevään ihmiseen välttämättä näyttäydy ystävällisenä tai näitä vierailuja millään tavalla hyväksyvänä. Tällöin linturetki voi tuottaa negatiivisesti latautuneita luontosuhteita lintujen suhtautumisessa retkeilevää ihmistä kohtaan. Monet, varsinkin kokeneemmat linturetkelijät mainitsevatkin tärkeänä asiana kunnioittavan suhtautumisen lintuja ja luontoa kohtaan, ja osasta teksteistä voi päätellä, että he tunnistavat olevansa vierailijoina alueella, joka on linnuille koti. Toisaalta kokeneet linturetkelijät mainitsevat myös huolen siitä, että kaikki eivät välttämättä ymmärrä kunnioittaa tätä tilaa, ja he pahoittelevat omaa aloittelevana linturetkelijänä aiheuttamaansa lintujen häirintää. Aineistosta päätellen myös lintujen näkökulma ja tilantarve otetaan huomioon: pääasiassa linturetkelijät tuntevat kunnioittavan lintujen aluetta. Planetaarinen näkökulma linturetkillä tuottaakin sellaisia huomaavaisia ja tarkkaavaisia luontosuhteita, joissa huomioidaan lintujen ja muun luonnon hyvinvointi, sekä pyritään ymmärtämään myös lintujen suhdetta heitä tarkkailevia ihmisiä kohtaan.

5 POHDINTALUKU

5.1 Linturetkien luontosuhteet aiemman tutkimuskirjallisuuden valossa

Tässä pohdintaluvussa pohdin tutkielmani tuloksia suhteessa aiempaan tutkimuskirjallisuuteen. Aluksi keskityn ensimmäiseen osakysymykseeni: Miten linnut muokkaavat ihmisen suhdetta luontoon? Aineistoni vahvistaa aiemman tutkimuksen luomaa ymmärrystä siitä, että luontosuhde voi vahvistua vain luonnossa olemisen myötä (Hitchings, 2013). Linturetkely on saanut ihmiset liikkumaan entistä enemmän ulkoilmassa, kun linturetket ovat vieneet heidät lintujen näkemisen ja kuulemisen toivossa ulos. Linturetkelyyn myötä ulos mennään silloinkin, kun muuten ei huvittaisi, ja ulkoilmassa viihtyminen on lisääntynyt myös ajallisesti ihan huomaamatta.

Luonnossa olemisella todetaan myös aineistossani olevan positiivisia vaikutuksia linturetkelijän hyvinvointiin, kuten aiemmat tutkimukset osoittavat. Tärkeinä asioina linturetkillä kirjoittajat mainitsevat rauhoittumisen, rauhan, pysähtymisen, hiljaisuuden ja linturetkien herättämät positiiviset tunteet, kuten innostumisen ja ilon kokemisen. Myös Kukkamäen tutkimuksen mukaan luonnossa liikkumiseen liittyi runsaasti positiivisia tunnekokemuksia sekä tyytyväisyyden ja merkityksen tuntemuksia, ja niiltä haettiin myös helpotusta raskaaseen hetkeen (Kukkamäki, 2022, s. 132).

Kuten aiempi tutkimus, myös aineistoni vahvistaa käsitystä lintujen ja luonnon positiivisesta vaikutuksesta mielen hyvinvointiin. Ajatus rauhoittumisesta linturetkillä korostui, ja myös kiireen pysähtyminen, stressin poistuminen ja mielen tasapainon palautuminen mainittiin aineistossa. Lintujen tarkkailulla on myös aiemmin todettu olevan positiivisia vaikutuksia ihmisen mielenterveyteen (Peterson ym., 2024, s. 3). Myös aiemmassa tutkimuksessa todettu linnunlaulun rauhoittava vaikutus sai vahvistusta aineistossani. Ratcliffen ym. mukaan lintujen äänien vaikutusten tutkiminen on myös yleistä tutkimuksissa, jotka tutkivat stressistä palautumista luonnonäänien ja äänimaisemien avulla, ja lintujen laulun on havaittu olevan yleisimmin stressistä palautumiseen ja tarkkaavaisuuden palauttamiseen yhdistettyjä luontoääniä (Ratcliffe ym., 2013, s. 224). Myös lajitunnistus ja oppiminen ovat aineistoni perusteella tärkeitä asioita linturetkillä.

Aineistossani yllättävän suureen rooliin nousivat vastaukset toiseen osakysymykseeni siitä, minkälaisia relationaalisia suhteita linturetkely tuottaa. Rantala ja Puhakka (2020) ovat tutkineet retkeilyn ja ihmisten välisten suhteiden yhteyttä ja todenneet, että relationaaliset suhteet ovat

keskeisiä ja ne tulisi tunnistaa paremmin silloin, kun keskustellaan hyvinvoinnin ja luonnon välisistä yhteyksistä (Rantala & Puhakka, 2020, s. 2). Rantalan ja Puhakan mukaan luonnossa oleminen mahdollistaa nuorille ihmisille rauhoittumisen ja tapaamisen vailla arkipäivän paineita. Heidän mukaansa vapaa-ajan viettäminen perheen kanssa luonnossa on arvokasta, ja luonnon tarjoamat mahdollisuudet, kuten arjesta poikkeavat puitteet ja lisääntynyt tila, tarjoavat myös hyvinvointiin vaikuttavia hyötyjä (Rantala ja Puhakka, 2020, s. 10). Myös aineistoni perusteella linturetkille mennään usein yhdessä, ja yhteiset luonto- ja lintukokemukset koetaan ihmisiä yhdistävinä ja ystävyyttä syventävinä kohtaamisina. Ystävyyden koetaan syventyvän myös linturetkelyyn liittyvän keskinäisen kilpailun kautta. Myös suhteet muihin lintuharrastajiin ja -tietäjiin, joita linturetkillä voi kohdata, näyttävät aineistossani merkityksellisinä.

Relationaaliset suhteet erityisesti lähellä sijaitseviin paikkoihin saavat myös vastakaikua aiemmasta tutkimuskirjallisuudesta. Aineistostani nousee ajatuksia siitä, kuinka suhde lähellä sijaitseviin paikkoihin on muuttunut, kun linturetket ovat vieneet lähiympäristössä paikkoihin, joissa ei muuten olisi tullut käytyä. Lähiluontoa on myös opittu näkemään uudella tavalla. Ajatuksen lähimatkailusta voidaankin nähdä perustuvan siihen, että läheinen, arkinen ympäristö opitaan näkemään uudella tavalla (Rantala ym., 2020; Salmela ym., 2021).

Aineistossani esiintyy runsaasti pohdintaa relationaalisista suhteista ympäröivään luontoon ja lintuihin. Runsas filosofinen pohdinta linnun ja ihmisen yhteisestä matkasta, sekä erityisen lintusuhteen näkyminen tutuissa loruissa, kuin myös mytologisena koetut merkitykset kirjoittajien teksteissä kertonevat siitä, että linnut ovat merkityksellisiä ihmiselle monella tapaa. Nämä moninaiset tavat lintujen kohtaamisen merkityksellisyydestä resonoi posthumanistisen näkemyksen kanssa ihmisen ja luonnon yhteenkietoutuneisuudesta (Lummaa, 2020). Aineistoni perusteella voikin päätellä, että retkeily luonnossa voi myös syventää retkeilijän kokemaa luontoyhteyttä, tai ainakin tarjota tilaisuuksia yhteyden kokemiseen luonnon kanssa.

Kolmas osakysymykseni koskee sitä, minkälaisia luontosuhteita planetaarisen tiedon näkökulma mahdollistaa linturetkillä. Tämä näkökulma näkyy aineistossani varsinkin kokeneemmissa linturetkelijöissä heränneissä ajatuksissa lintujen ja luonnon hyvinvoinnista huolehtimisesta. Aiempi tutkimuskirjallisuus osoittaaakin, että vierailuilla luonnossa on todettu olevan lintuharrastajiin emotionaalinen vaikutus, mikä on johtanut ajatuksiin ja pohdintoihin ympäristöhaasteista ja luonnonsuojelun tarpeesta (Aas ym., 2024, s. 44; Padilla-Delgado ym., 2025, s. 849). Aineistoni perusteella kokeneemmat linturetkelijät ovat huolissaan myös aloittelevien ja

uusien retkeilijöiden aiheuttamasta lintujen häirinnästä ja pahoittelevat omaa, aloittelevana retkeilijänä aiheuttamaansa häiriötä linnuille. Runsaasti luonnossa liikkuvan henkilön on myös aiemmassa tutkimuksessa todettu huomaavan herkemmin rakkaaksi tulleiden paikkojen ja lintulajien hädänalaisen tilan (Kukkamäki, 2022, s. 132–133). Myös Salmela ja Valtonen (2019) korostavat hidastamisen ja pysähtymisen merkitystä, sillä se auttaa huomioimaan luonnossa tapahtuvia muutoksia (Salmela & Valtonen, 2019, s. 27).

Kunniottavaa asennetta lintuja ja niiden tilaa kohtaan aineistossani tukevat Van Dooreenin (2016) ajatukset valppaudesta ja huolenpidosta, jotka muun muassa Salmela ja Valtonen (2019) sekä Höckert ja Rantala (2024) ovat tuoneet matkailututkimuksen kontekstiin. Myös monilajisen vieraanvaraisuuden teema näkyy aineistossani kunnioittavana asenteena lintujen tilaa ja kotia kohtaan. Nämä teemat näkyvät niin aineistossani kuin aiemmassa tutkimuksessakin siitä näkökulmasta, että me ihmiset olemme vain vierailijoita luonnossa, joka on monien muiden lajien koti (Höckert & Rantala, 2024; Cahoon ym., 2025).

5.2 Huomaavainen luontosuhde lintumatkailun kehittämisessä

Tässä luvussa pohdin, minkälaisina linturetkillä tunnistamani luontosuhteet näyttäytyvät lintumatkailussa. Pohdin myös luontosuhteiden merkitystä lintu- ja luontomatkailun tulevaisuuden kehittämisessä, sekä lisääntyvän luonto- ja lintumatkailun haasteita.

Linturetkien luontosuhdetta vahvistavia tekijöitä voivat aineistoni perusteella olla ulkona liikkumisen lisääntyminen, vaikutus omaan hyvinvointiin ja mielenterveyteen sekä positiiviset tunteet, joita luonnossa liikkuminen ja linnut herättävät. Myös lajitunnistus ja oppiminen koetaan merkityksellisinä, sillä ne lisäävät linturetkelijän luonnon tuntemusta ja ympäristötietoisuuden lisääntymistä.

Linturetket voivat vahvistaa myös relationaalisia luontosuhteita, joita voivat olla yhteisten retkien kautta koetut ihmisten väliset suhteet sekä suhteet muihin linturetkelijiöihin. Myös suhde ympäröivään lähiluontoon voi syventyä lähiympäristön tullessa tutummaksi. Ihmisen suhde luontoon ja lintuihin voi myös vahvistua ihmisen ja luonnon kohdatessa, sekä mytologisten merkitysten kautta.

Planetaarinen näkökulma linturetkien luontosuhteissa näyttäytyy aineistossani muun muassa huolena lintujen hyvinvoinnista. Linturetkely voi herättää myötätunnon ja huolenpidon tunteuksia ja johtaa kunnioitukseen lintujen aluetta kohtaan. Pohdinkin tässä tutkielmassani, miten monilajisuutta kunnioittavat luontosuhteet voisivat näyttäytyä myös linturetkelyssä. Huomaavainen luontosuhde voi mahdollistaa monilajisen vieraanvaraisuuden toteutumisen linturetkillä silloin, kun linturetkelijä kunnioittaa lintujen tarpeita ja aluetta, ja muistaa olevansa vain vieraana lintujen alueella.

Planetaarinen näkökulma korostaakin sellaisen hyvinvoinnin vaalimista, joka korostaa luonnon monimuotoisuutta, ja sen säästämistä ja säilyttämistä (Koistinen & Karkulehto, 2023, s. 68). Se ottaa huomioon muidenkin kuin ihmisen hyvinvoinnin vaalimisen ja tekee siksi mahdolliseksi sen, että lintumatkailu voisi jatkua myös tulevaisuudessa. Lintujen elinympäristöjen heikkenemisen ja lintujen vähenemisen on niin tässä tutkielmassa kuin aiemmassakin tutkimuksessa todettu aiheuttavan lintujen tarkkailijoissa huolta, minkä seurauksena syntyneet huolenpidon ja vastuun tunteukset ovat toimineet laukaisevina tekijöinä lintujen elinympäristöjen ennallistamistoimenpiteille (Aas ym., 2023, s. 44; Padilla-Delgado ym., 2025, s. 849).

Tulevaisuuden lintumatkailu voisikin parhaimmillaan olla luonteeltaan uudistavaa matkailua, kuten myös aiempi tutkimus osoittaa: Lintumatkailijat voivat edistää luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä maailmanlaajuisesti merkittävillä lintualueilla, kun lintujen suojelun ja lintumatkailun yhteys ymmärretään ja yhteistyötä näiden välillä kehitetään (Schwoerer & Dawson, 2022, s. 14).

Esimerkiksi lintumatkailijoiden epäasiallisesta käytöksestä olen nostanut Aas ym. (2023) tutkimuksen, jonka mukaan osa lintumatkailijoista ei aina ymmärrä lintujen selviä varoituksia ja merkkejä siitä, milloin ihminen tulee liian lähelle. Tämän keskustelun esiin nostaminen on ajankohtaista, sillä matkailijamäärien kasvaessa on mietittävä, minkälainen vaikutus lisääntyvällä luontomatkailla ja rittämättömästi ohjeistetuilla matkailijoilla on luontoympäristöihin matkailijamäärien kasvaessa (Höckert & Rantala, 2024 s. 3). Koska lintumatkailu on tutkimusten mukaan voimakkaimmin kasvava luontomatkaillen muoto, tämä keskustelu on erityisen tärkeä juuri lintumatkaillen kontekstissa. Myös Aas ym. (2023) pohtivat lisääntyvän luontomatkaillen ja kasvavien turistimäärien aiheuttamia ongelmia ja sitä, mitä tämä yhdistelmä tekee lintumatkaillen, kun toisaalta ymmärrys ja toisaalta riittävä opastus puuttuvat (Aas ym., 2023, s. 44–45). Myös Cahoon ym. (2025) pohtivat artikkelissaan matkailijoiden tuottamia ääniä ja huolta lisääntyvän matkaillen vaikutuksesta luontoon (Cahoon, 2025, s. 14–15).

Huoleen tulevaisuuden luontomatkailun kasvusta, jota lisääntyvä kiinnostus lintuja kohtaan aiheuttaa, sekä huoleen ihmisten tietämättömyydestä tai ajattelemattomuudesta tarvitaankin lääkkeeksi valppautta ja huolenpitoa sekä lisää tutkimusta niistä syistä, miksi ihmiset häiritsevät lintuja. Tutkielmani mukaan linturetkeilijöillä näyttäisi kuitenkin olevan runsaasti tietoa lintujen tilan tarpeesta ja ymmärrystä lintujen alueen kunnioittamisesta. Olisikin tärkeää pohtia jatkossa myös sitä, miten luonto- ja lintumatkailun kehittämisessä voisi hyödyntää tätä retkeilijöiden tietoa ja ymmärrystä.

Mikäli linturetkeilijä osaa huomaavaisuudellaan antaa linnuille niiden tarvitseman tilan, voivatko tämän seurauksena myös linnut toivottaa ihmisen uudelleen tervetulleeksi alueelleen? Tällöin linturetket voisivat mahdollistaa myös monilajisen vieraanvaraisuuden toteutumisen. Lintujen ja luonnon näkökulmaa ihmisten harrastamaa linturetkeilyä kohtaan voimme kuitenkin vain arvailla. Aineistoni perusteella kirjoituskutsuun vastanneet linturetkeilijät tunnistavat aiheuttavansa mahdollisesti häiriötä linnuille retkiensä yhteydessä, pahoittelevat aiempaa ajattelematonta käytöstään ja toivovat, että uudet retkeilijät ymmärtäisivät olla häiritsemättä lintuja. Tutkielmani perusteella linturetkeilijät tiedostavat sen, että heidän tulee olla hiljaa ja kunnioittaa lintujen elinalueita. Tämä ymmärrys voi mahdollistaa *huomaavaisen luontosuhteen* toteutumisen linturetkillä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmassani olen tarkastellut linturetkeilystä matkailun muotona ja tavoitteenani on ollut tulkita linturetkeilijöiden kertoman perusteella erilaisia luontosuhteita, joita linturetkely mahdollistaa. Tutkielmani syntyi ajatuksesta käsitellä linturetkeilystä matkailututkimuksen kontekstissa sekä pohtia tässä yhteydessä esiintyviä erilaisia tulkintoja luontosuhteista niin ihmisen kuin muunkin luonnon näkökulmasta. Tavoitteenani oli myös pohtia kasvavan luonto- ja lintumatkailun tulevaisuutta luontosuhteiden valossa planetaarisesta näkökulmasta. Tämän lisäksi halusin kirjoittaa posthumanistiseen teoriaan nojaavaa ajattelua ja käsitteistöä suomen kielelle matkailututkimuksen alalla, sillä aiheesta on käyty runsaasti keskustelua englannin kielellä, mutta mielestäni on tärkeää tehdä tätä sanastoa tutummaksi myös suomen kielellä kirjoitettuna.

Tulkitsin kirjoituskutsun avulla kerättyä aineistoani laadullisen sisällönanalyysin ja teemoittelun avulla. Tarkastelin sitä, mitä kirjoittajat kertovat linturetkistään ja minkälaisia luontosuhteita näissä kirjoituksissa ilmenee. Tunnistin aineistostani kolme luontosuhteisiin liittyvää pääteemaa, joiden mukaan muodostin osakysymykseni tutkielman jäsentämisen helpottamiseksi. Näitä teemoja olivat ihmiskeskeinen teema, eli se, miten linnut muokkaavat ihmisen suhdetta luontoon, relationaalinen teema, eli se, minkälaisia relationaalisia näkökulmia linturetkely tuottaa, ja planetaarinen teema, eli se, minkälaisia luontosuhteita planetaarisen tiedon näkökulma mahdollistaa linturetkillä. Tarkastelin näiden teemojen alle sijoittamiani aiheita aineistolähtöisesti tulkiten sitä, minkälaisia asioita linturetkelijät pitivät retkillään merkityksellisinä ja minkälaisia huomioita he kirjoituksissaan esittivät linturetkiin liittyen.

Linnut ovat tämän tutkielman perusteella merkityksellisiä ihmisille monella tapaa, ja linturetkely voi vahvistaa koettua luontosuhdetta, sillä lintujen tarkkailu vie ihmisiä useammin ja enemmän sisätiloista ulkoilmaan. Lintujen tarkkailun koetaan myös vaikuttavan positiivisesti hyvinvointiin ja mielenterveyteen, muun muassa linturetkelyn tuoman rauhan ja rauhoittumisen sekä positiivisten tunteiden kokemisen myötä. Lintujen ominaisuuksien kuten ulkonäön ja äänien oppiminen voivatkin todennäköisesti myös vahvistaa linturetkelijän luontosuhdetta samalla, kun luonnontuntemus lisääntyy.

Relationaalisten suhteiden merkitys ja niiden laajuus aineistossani yllätti runsaudellaan ja monipuolisuudellaan. Ystävien ja muiden linturetkelijöiden kohtaamiset ja ystävyysuhteiden syveneminen koettiin tärkeänä osana linturetkelyä. Linturetkien suuntautuminen omaan

lähiympäristöön oli toistuva teema aineistostani, ja se kertoo linturetkeilyn olevan suurelta osin lähiretkelyä ja sen täyttävän niitä lähimatkailun määritelmiä, joita matkailututkijat ovat aiemminkin liittäneet lähiretkelyyn, kuten esimerkiksi lähiympäristön näkeminen uudella tavalla. Tämän voi tulkita niin, että suhde lähellä sijaitsevaan luontoon voi vahvistua linturetkeilyn myötä. Ihmisen ja luonnon välinen suhde esiintyi aineistossani monipuolisesti niin luontoyhteyden kaipuun kuvailuna, lintujen kohtaamisen merkityksen korostamisena, yleisesti tunnetuissa lintuloruissa, kuin luonnossa ja lintujen kohtaamisissa koetuissa mytologisissa merkityksissäänkin. Kaikki tämä voi vahvistaa ajatusta linnun ja ihmisen suhteesta yhteisenä koettuna matkana, sekä ajatusta ihmisen ja luonnon yhteenkietoutuneisuudesta.

Planetaarinen tieto näkyi tutkielmassani ensinnäkin linturetkeilijöiden kertomissa huolen tuntemuksissa väheneviä lintuja ja niiden elinympäristöjen heikkenemistä kohtaan. Se näkyi myös kunnioituksena lintujen aluetta kohtaan, sekä tarpeena pitää huolta linnuista. Toisaalta planetaarinen näkökulma näkyi myös siinä, miten linturetkeilevät ihmiset ajattelevat lintujen suhtautuvan niitä tarkkaileviin ja mahdollisesti häiritseviin ihmisiin, sekä katumuksena aiheutetusta häiriöstä ja toiveena, etteivät uudet tai ajattelemattomat linturetkelijät häiritsisi lintuja näiden omalla elinpiirillä. Tämä vahvistaakin ajatusta matkailututkimuksessa käytetystä monilajisen vieraanvaraisuuden käsitteestä linturetkeilyn yhteydessä: se kehottaa matkailijoita kunnioittamaan niiden kotia, joiden luona vierailemme, jotta voisimme olla tervetulleita alueelle myös uudelleen. Tätä ajatusta silmällä pitäen muotoilin analyysissäni ajatuksen ”huomaavaisesta luontosuhteesta”, jonka ajattelen sisältävän ajatukset niin valppauden vaalimisesta, huolenpidosta kuin monilajisesta vieraanvaraisuudestakin.

Sain tutkimukseeni aineiston, joka antoi monipuolisen kuvan niistä luontosuhteista, joita linturetkely mahdollistaa. Kirjoituskutsuni oli tarkoituksellisesti laadittu niin, etten kertonut kirjoittajille tutkivani luontosuhteita, vaan pyysin heitä muistelemaan linturetkiään yleisesti ja kertomaan siitä, mitä linnut, luonto ja retkeily heille merkitsevät. Pyysin kirjoituksia myös kaikenlaisilta linturetkeilijöiltä: niin elämäntapaharrastajilta, satunnaisilta linturetkeilijöiltä kuin vasta-alkajiltakin. On aiheellista ja mielenkiintoista pohtia, minkälaisia tuloksia olisin saanut, jos olisin pyytänyt linturetkelijöitä kirjoittamaan heidän ajatuksistaan linturetkiltä koskien erilaisia luontosuhteita tai lintumatkailun kehittämistä tulevaisuudessa. Tutkielmani tulokset olisivat näyttäneet varmasti myös toisenlaisilta, jos olisin pyytänyt vain linturetkeilyn konkareita tai vaihtoehtoisesti aloittelevia tai satunnaisia linturetkelijöitä vastaamaan kirjoituskutsuun.

Lisääntynyt kiinnostus lintuja kohtaan ja luonto- sekä lintumatkailua kohtaan herättävät aiheellista huolta matkailun ympäristövaikutuksista ja linturetkeilyn negatiivisista vaikutuksista lintuihin ja niiden tärkeisiin elinympäristöihin. Luontomatkailun kehittämiseen tarvitaankin työkaluja kestävien matkailukäytänteiden luomiseksi, sillä uudet – ja joissakin tapauksissa myös kokeneet – linturetkeilijät saattavat tarvita parempaa ohjausta siihen, miten linturetkillä tulisi toimia, jotta lisääntyvä matkailu ei häiritsisi lintujen elämää, elinympäristöjä ja pesimärauhaa. Tarvitaankin lisää tutkimusta siitä, miksi ja miten linturetkeilijät häiritsevät lintuja ja pohdintaa siitä, minkälaisia ratkaisuja lintumatkailun kestävyuden parantamiseksi voidaan kehittää. Tämä mahdollistaisi sen, että lintumatkailu ja -retkeily voisi tulevaisuudessakin tarjota ihmisille niitä luontosuhteita vahvistavia elementtejä, joita tässä tutkielmassa olen tarkastellut. Tutkielmani osallistuukin vastuullisen luontomatkailun edistämiseen ja kestävien matkailukäytänteiden luomiseen, joista matkailututkimuksen kontekstissa on käyty runsaasti keskustelua.

LÄHTEET

- Aas, Ø., Jørgensen, F. M. O., Stensland, S., Reiertsen, T., & Dybsand, H. N. H. (2023). Your place or mine? Exploring birdwatching tourists' behaviour disturbing birds in a nature reserve. *European journal of wildlife research*, 69(3), 44. <https://doi.org/10.1007/s10344-023-01678-y>
- Asanti, T., Koskimies, P., Lammi, E., Lampolahti, J., Leivo, M., Mikkola-Roos, M. (2002). *Suomen tärkeät lintulueet: FINIBA*. Suomen ympäristökeskus. Birdlife Suomi.
- Bellato, L., Frantzeskaki, N., & Nygaard, C. A. (2022). Regenerative tourism: a conceptual framework leveraging theory and practice. *Tourism Geographies*, 25(4), 1026–1046. <https://doi.org/10.1080/14616688.2022.2044376>
- Booth, J. E., Gaston, K. J., Evans, K. L., & Armsworth, P. R. (2011). The value of species rarity in biodiversity recreation: A birdwatching example. *Biological conservation*, 144(11), 2728–2732. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2011.02.018>
- Buxton, R. T., Pearson, A. L., Allou, C., Fristrup, K., & Wittemyer, G. (2021). A synthesis of health benefits of natural sounds and their distribution in national parks. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 118(14), 1–6. <https://doi.org/10.1073/pnas.2013097118>
- Cahoon, N. P., Höckert, E., & Vlasov, M. (2025). Sounding bodies along the UKK hiking trail, Finland. *Tourism geographies*, 1-20. <https://doi.org/10.1080/14616688.2025.2600029>
- Callaghan, C. T., Mason, B. M., Echeverri, A., & Ocampo-Peñuela, N. (2025). Birdwatchers' attitudes and preferences that influence their decisions to engage in local, national, and international birdwatching trips. *Journal of ecotourism*, 1–23. <https://doi.org/10.1080/14724049.2025.2543081>
- Cantell, H. & Koskinen, S. (2004). Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä. Teoksessa Cantell, H. (toim.) *Ympäristökasvatuksen käsikirja*, 60–79. PS-kustannus.
- Dredge, D. (2022). Regenerative tourism: transforming mindsets, systems & practices. *Journal of Tourism Futures*, 8(3), 269-281. <https://doi.org/10.1108/JTF-01-2022-0015>
- Epäily, N. (2003). Metsästäjien ja lintuharrastajien Liminganlahden alueen käytön intressit, luontosuhde ja ympäristötietoisuus. Teoksessa Suopajarvi L. & Valkonen, J. (toim.): *Pohjoinen luontosuhde. Elämäntapa ja luonnon politisoituminen*. Rovaniemi. Lapin yliopisto. 95–113.
- Fennell, D. A. (1999). *Ecotourism: An introduction*. London: Routledge.
- Forth, G. (2017). What a Little Bird Tells Us About Symbolic Thought: The Russet-Capped Stubtail (*Tesia everetti*) in Nage Augury, Myth, and Metaphor. *Journal of ethnobiology*, 37(4), 682-699. <https://doi.org/10.2993/0278-0771-37.4.682>
- Günther, K., Hasanen, K. & Juhila, K. (2021). Johdanto: Analyysi ja tulkinta, Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Haettu verkosta 20.4.2026 osoitteesta: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-jayleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta>

- Haila, Y. (1991). Ekologiasta yhteiskuntaan. Onko yhteiskuntaluonnontiede mahdollinen? Teoksessa Massa ym., (toim.): *Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle*. Helsinki, Gaudeamus.
- Haraway, D. J. (2016). *Staying with the Trouble: Making kin in the Chthulucene*. Teoksessa *Staying with the Trouble*. Duke University Press.
- Hitchings, R. (2010). Seasonal climate change and the indoor city worker. *Transactions - Institute of British Geographers (1965)*, 35(2), 282-298. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2009.00380.x>
- Hitchings, R. (2013). Studying the preoccupations that prevent people from going into green space. *Landscape and urban planning*, 118, 98-102. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2012.09.006>
- Hyvärinen, P., Irni, S., Kyrölä, K., & Vehviläinen, M. (2017). Luontokulttuurit feministisessä tutkimuksessa. *Sukupuolentutkimus*, 30(2), 2-5.
- Höckert, E. & Rantala, O. (2024). Multispecies Hospitality. In O. Rantala & D. Müller (Eds.) *A Research Agenda for Arctic Tourism*, pp. 83-108. Edward Elgar. <https://doi.org/10.4337/9781035319992.00013>
- Janeczko, E., Łukowski, A., Bielinis, E., Woźnicka, M., Janeczko, K., & Korcz, N. (2021). “Not just a hobby, but a lifestyle”: Characteristics, preferences and self-perception of individuals with different levels of involvement in birdwatching. *PloS one*, 16(7). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0255359>
- Jennings, G. (2010). *Tourism research (2nd ed.)*. Wiley.
- Jokimäki, J. & Kaisanlahti-Jokimäki, M-L. (2001) Matkailukeskusten linnut elämysten ja tutkimusten kohteena. Teoksessa Aho, S. ym. (2001): *Matkailuelämykset tutkimuskohteina: Suomalaisen matkailututkijaverkoston 10-vuotisjulkaisu*. Lapin yliopisto.
- Jokimäki, J., Kaisanlahti-Jokimäki, M., Huhta, E. & Siikamäki, P. (2007). Bird species as Indicators of environmental changes at tourist detinations. Julkaisussa *Environment, local society and sustainable tourism*. 13–22. University of Lapland, Arctic Centre.
- Jokimäki, J., Kaisanlahti-Jokimäki, M. (toim.) (2012). *Rovaniemen pesimälinnusto*. Lapin yliopisto, Arktinen keskus.
- Jokimäki, J., Kaisanlahti-Jokimäki, M. (2015). *Lapin tärkeät lintualueet*. Lapin yliopisto, Arktinen keskus.
- Jokinen, A. (2021). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 27.10.2025 osoitteesta: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-nakokulmat/>
- Juhila, K. (2021). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu

18.3.2026 osoitteesta: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>

Juhlia, K. (2026). Teemoittelu ja temaattinen analyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere.: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 20.4.2026 osoitteesta: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>

Keiski, R. L., Hämäläinen, K., Karhunen, M., Löfström, E., Näreaho, S., Varantola, K., . . . Aittasalo, M. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023*. Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Koistinen, A.-K. & Karkulehto, S. (2021.) Kohti planetaarista tuntua – Feministis-posthumanistinen uudelleenkuvaaminen ja etiikka ihmisen jälkeen. *Niin & Näin* 1/2021, 62–72. <https://jyx.jyu.fi/bitstreams/b6d25e61-8f84-46db-b183-6bc8b349a8ce/download>

Kortekallio, K., Niskavaara, M., Ouramo, H., Raipola, J., Salmela, T., Tervonen, A., & Karkulehto, S. (2020). Ehdotus ihmistä suhteellistavaksi sanastoksi. *AVAIN - Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti*, 17(4), 82. <https://doi.org/10.30665/av.100030>

Kukkamäki, M. (2022). *Luontotoiminnan hyvinvointivaikutukset lintujen rengastajilla*. Tampereen yliopisto.

Kuula, A. (2011). *Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys* (2. uud. p.). Tampere: Vastapaino.

Latimer, J. (2013). Being Alongside: Rethinking Relations amongst Different Kinds. *Theory, culture & society*, 30(7–8), 77–104. <https://doi.org/10.1177/0263276413500078>

Linturetkely (2025). Birdlife.fi. Haettu 1.12.2025 osoitteesta: <https://www.birdlife.fi/lintuharrastus/lintuharrastuksen-perusteet/monta-tapaa-harrastaa/linturetkely/>

Lummaa, K. (2020). Antroposeeni ja objektien ekologia. Ihmisen luontosuhde humanismin jälkeen. Teoksessa Lummaa, K., & Rojola, L. (2020). *Posthumanismi*. (s. 265–288). Eetos. <https://eetos.org/2014/08/18/eetos-15/>

Lummaa, K. & Rojola, L. (2020a). *Johdanto: Mitä posthumanismi on?* Teoksessa Lummaa, K., & Rojola, L. (2020). *Posthumanismi*. (s. 13–31). Eetos. <https://eetos.org/2014/08/18/eetos-15/>

Lummaa, K. & Rojola, L. (2020b). *Lukijalle*. Teoksessa Lummaa, K., & Rojola, L. (2020). *Posthumanismi*. (s. 7–11). Eetos. <https://eetos.org/2014/08/18/eetos-15/>

Maailman linnuston tila (2026). BirdLife Suomi ry. Haettu 1.3.2026 osoitteesta: <https://www.birdlife.fi/suojelu/seuranta/maailman-linnuston-tila/>

Mardiastuti, A., & Mulyani, Y. A. (2024). Responsible tourism in birdwatching and wild bird photography. *IOP conference series. Earth and environmental science*, 1366(1), 12027. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1366/1/012027>

- Nuttall, M. (2000). *Indigenous Peoples, Self-determination and the Arctic Environment*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429340475-13>
- Padilla-Delgado, L. M., Castillo-Palacios, M., & Zuñiga-Collazos, A. (2025). The Role of Birdwatching as a Sustainable Tourism Strategy: A Literature Review. *Pasos (Tenerife (Canary Islands))*, 23(3), 843–859. <https://doi.org/10.25145/j.pasos.2025.23.053>
- Peterson, M. N., Larson, L. R., Hipp, A., Beall, J. M., Lerosé, C., Desrochers, H., . . . Martin, K. L. (2024). Birdwatching linked to increased psychological well-being on college campuses: A pilot-scale experimental study. *Journal of environmental psychology*, 96, 102306. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2024.102306>
- Pintassilgo, P., Pinto, P., Costa, A., Matias, A., & Guimarães, M. H. (2023). Environmental attitudes and behaviour of birdwatchers: A missing link. *Tourism recreation research*, 48(3), 399–418. <https://doi.org/10.1080/02508281.2021.1920755>
- Punaisen kirjan verkkopalvelu (2019). Punainen kirja. Haettu 1.5.2026 osoitteesta: <https://punainenkirja.laji.fi/>
- Pöysä, J. (2021). Kirjoituskutsu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Haettu 25.11.2026 osoitteesta: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Randler, C., & Großmann, N. (2022). Motivations for birdwatching scale – Developing and testing an integrated measure on birding motivations. *Frontiers in bird science*, 1. <https://doi.org/10.3389/fbirs.2022.1066003>
- Randler, C., Friedrich, S., & Koch, S. (2023). Psychological restoration, place attachment and satisfaction in birders and non-birding visitors. *Journal of outdoor recreation and tourism*, 44, 100679. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2023.100679>
- Randler, C., Härtel, T., Kalb, N., & Vanhöfen, J. (2024). A Bird in the Hand Is Worth Two in the Bush: Bird Visibility as a Predictor of the Perception of Birds by Humans. *Birds (Basel, Switzerland)*, 5(1), 24–37. <https://doi.org/10.3390/birds5010002>
- Ranta, R. (2025). *Sielulinnut*. SKS Kirjat.
- Rantala, O. (2017). Luontomatkailu. Teoksessa *Matkailututkimuksen avainkäsitteet*. Lapland University Press.
- Rantala, O., & Puhakka, R. (2020). Engaging with nature: Nature affords well-being for families and young people in Finland. *Children's geographies*, 18(4), 490-503. <https://doi.org/10.1080/14733285.2019.1685076>
- Rantala, O., Salmela, T., Valtonen, A. & Höckert, E. (2020). Envisioning Tourism and Proximity after the Anthropocene. *Sustainability*, 12(10), 3948. <https://doi.org/10.3390/su12103948>
- Ratcliffe, E., Gatersleben, B., & Sowden, P. T. (2013). Bird sounds and their contributions to perceived attention restoration and stress recovery. *Journal of environmental psychology*, 36, 221–228. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2013.08.004>

- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S., & Paavilainen, E. (2013). Tutkijasubjekti ja subjektiivisuus tutkimuksessa. Teoksessa *Tutkimuksen voimasanat* (1.–2. painos.). Sanoma Pro.
- Salmela, T. & Valtonen, A. (2019). Towards collective ways of knowing in the Anthropocene: Walking-with multiple others. *Matkailututkimus*, 15(2), 18–32. <https://doi.org/10.33351/mt.88267>
- Salmela, T., Nevala, H., Nousiainen, M., & Rantala, O. (2021). Proximity tourism: A thematic literature review. *Matkailututkimus (Verkkoaineisto)*, 17(1), 46-63. <https://doi.org/10.33351/mt.107997>
- Schwoerer, T., & Dawson, N. G. (2022). Small sight—Big might: Economic impact of bird tourism shows opportunities for rural communities and biodiversity conservation. *PloS one*, 17(7), e0268594. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0268594>
- Slevitch, L. (2011). Qualitative and Quantitative Methodologies Compared: Ontological and Epistemological Perspectives. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 12 (4), 73–81.
- Tan, H. C., Loo, E. P., & Hong, K. T. (2024). Evaluating factors influencing visit intention towards birding tourism: An extended theory of planned behaviour perspective. *Journal of ecotourism*, 1–12. <https://doi.org/10.1080/14724049.2024.2435296>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tyrväinen, L., Ojala, A., Korpela, K., Lanki, T., Tsunetsugu, Y., & Kagawa, T. (2014). The influence of urban green environments on stress relief measures: A field experiment. *Journal of environmental psychology*, 38, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2013.12.005>
- Van Dooren, T., Kirkese, E. & Münster, U. (2016). Multispecies Studies. Cultivating Arts of Attentiveness. *Environmental Humanities*, 8(1), 1–23. <https://doi.org/10.1215/22011919-3527695>
- Veijola, S., Lähde, E., Jokimäki, J. & Kaisanlahti-Jokimäki, K. (2023). Kaupunkiluonnon aistiympäristö suunnittelukysymyksenä. Teoksessa Veijola, S. (toim.): *Matkailunkestävä Suomi? Vastuullinen suunnittelu kulttuuri- ja luontoympäristöissä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Walsh, Z., Böhme, J., & Wamsler, C. (2021). Towards a relational paradigm in sustainability research, practice, and education. *Ambio*, 50(1), 74-84. <https://doi.org/10.1007/s13280-020-01322-y>
- Willamo, R. (2004). Ympäristö: Luontoa ja kulttuuria? Teoksessa Cantell, H. (toim.) *Ympäristökasvatuksen käsikirja*, 32–57. PS-kustannus.
- Wyndham, F. S., & Park, K. E. (2018). “Listen Carefully to the Voices of the Birds”: A Comparative Review of Birds as Signs. *Journal of ethnobiology*, 38(4), 533–549. <https://doi.org/10.2993/0278-0771-38.4.533>

LIITE 1 Kirjoituskutsu Pro gradu -tutkimusta varten

Kerro linturetkistäsi!

Teen Pro gradu -tutkimusta Lapin yliopistossa yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa, matkailututkimuksen pääaineessa, ja pyydän linturetkelijöitä vastaamaan tähän kirjoituskutsuun. Linturetkelyyn ja lintuharrastuksen suosio on kasvanut viime vuosina, ja linnuilla on monenlaisia merkityksiä ihmisille. Yhä useampi löytää linturetkelystä iloa ja sisältöä elämäänsä kiireisen arjen ja sisätiloissa vietetyn ajan vastapainoksi.

Millaisia muistoja sinulla on linturetkiltä? Mitä linnut merkitsevät sinulle? Entä retkeily ja luonto? Kutsun sinut muistelemaan kuluneen vuoden linturetkiä ja kirjoittamaan tarinan, kertomuksen, runon, tai kokemuksiisi linturetkiltä. Voit myös kuvailla, mitä linnut, retkeily ja luonto sinulle merkitsevät.

Kirjoituksesi voi olla pitkä, lyhyt, tai jotain siltä väliltä. Olisin kiitollinen lyhyestäkin tekstistä aiheeseeni liittyen. Voit välittää kutsua myös eteenpäin linturetkikavereillesi!

Voit kirjoittaa suoraan sähköpostiin tai lähettää teksisi liitetiedostona (word, pdf). Kerään kirjoituksia joulukuun 2025 alusta tammikuun 2026 loppuun.

Voit lähettää kirjoituksesi osoitteeseen mkuusi@ulapland.fi

Kutsuun vastatessasi suostut samalla kerätyn aineiston käyttöön tutkimustarkoituksessa. Vastauksia tullaan käyttämään vain tutkimustarkoitukseen. Ensisijaisesti aineistoa tullaan käyttämään pro gradu -tutkielmassani.

Tutkimus noudattaa tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemiä vastuullisen tutkimuksen periaatteita. Aineisto käsitellään nimettömänä. Osallistumisesi tutkimukseen on vapaaehtoista ja mikäli myöhemmin haluat vetäytyä tutkimuksesta, voit tehdä sen olemalla yhteydessä minuun tai ohjaajaani Outi Rantalaan (outi.rantala@ulapland.fi).

Terveisin, Malla Kuusi
mkuusi@ulapland.fi